

KLASSE

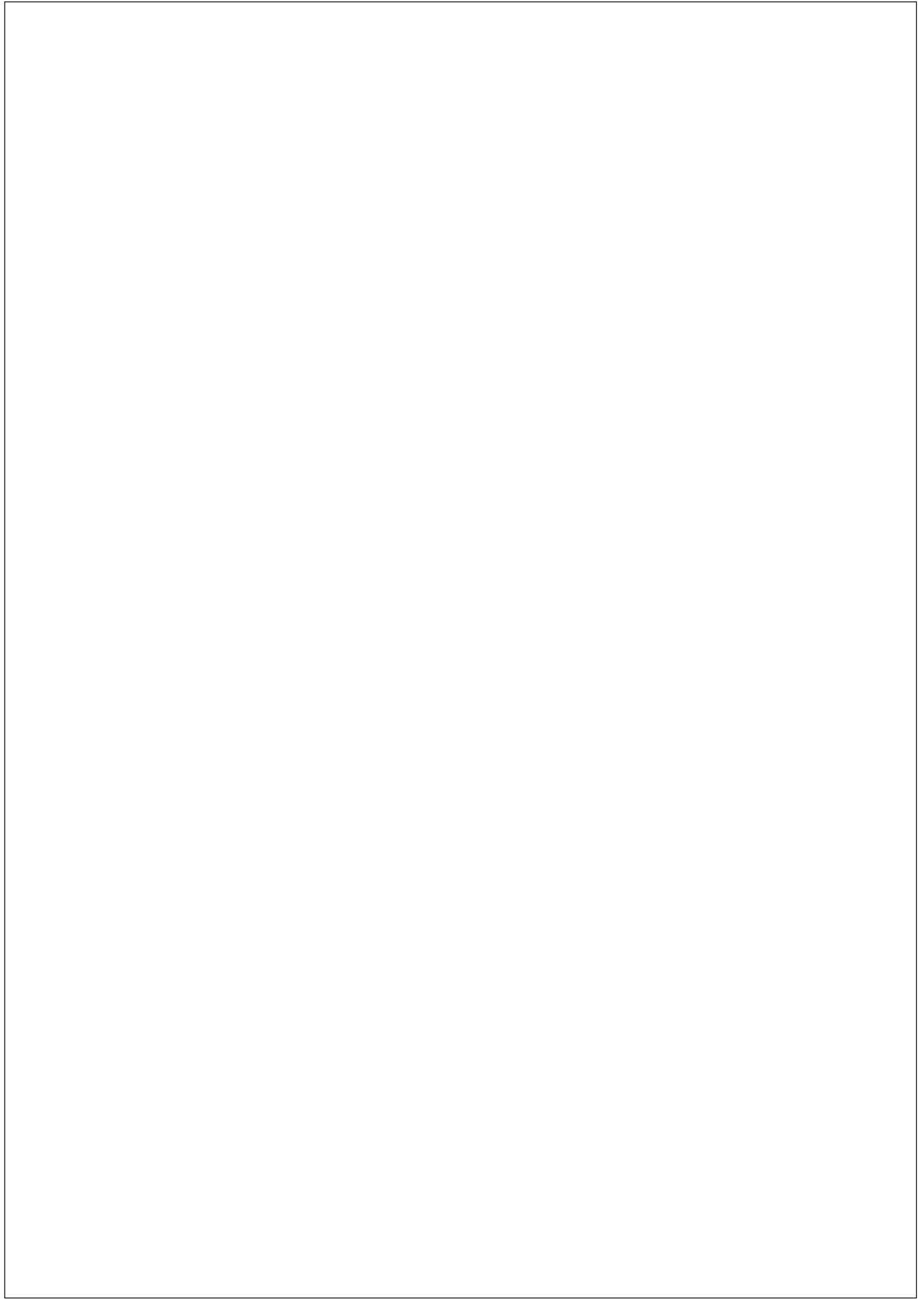
Maandblad voor Onderwijs in Vlaanderen

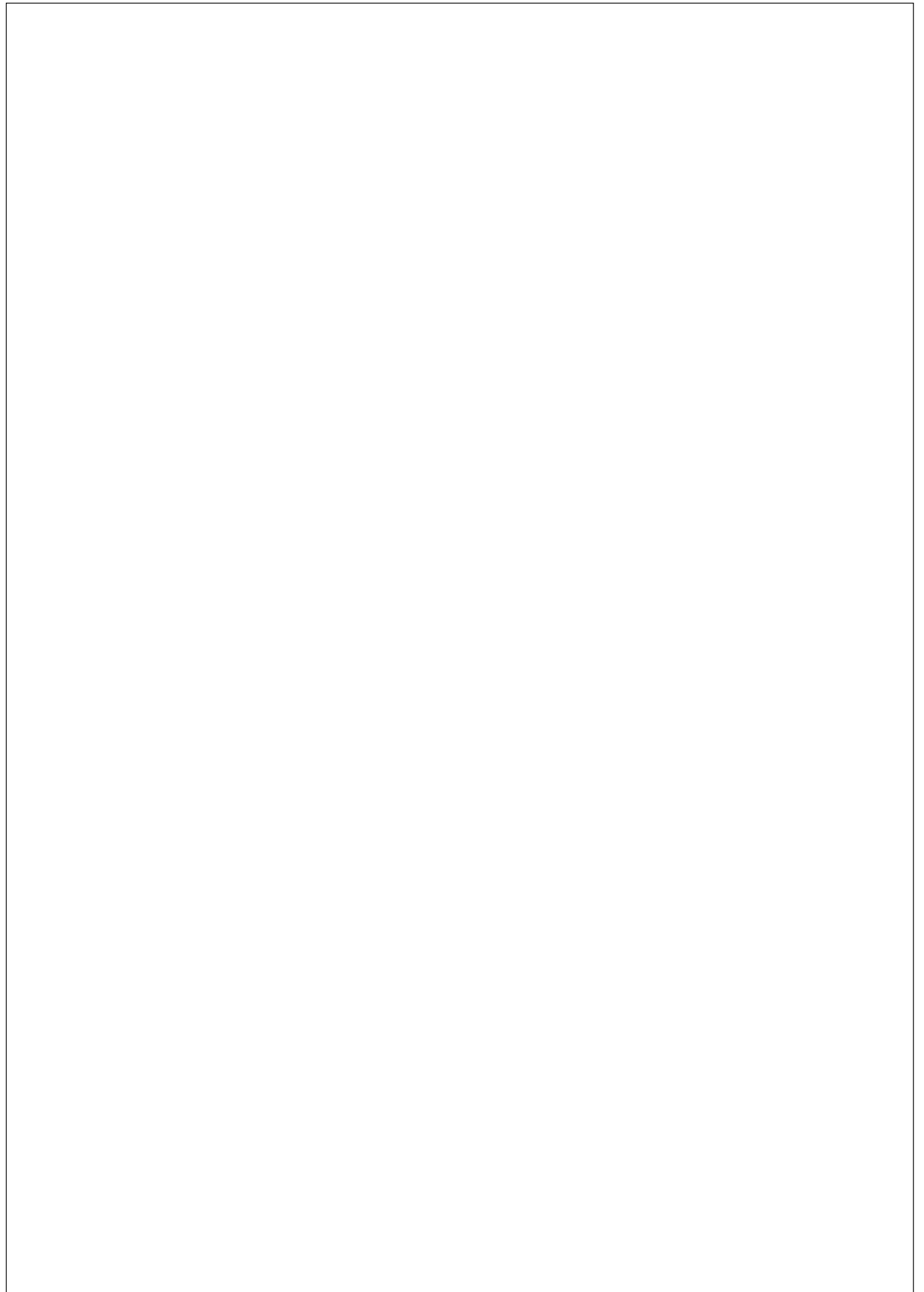

DE NIEUWE LERAAR

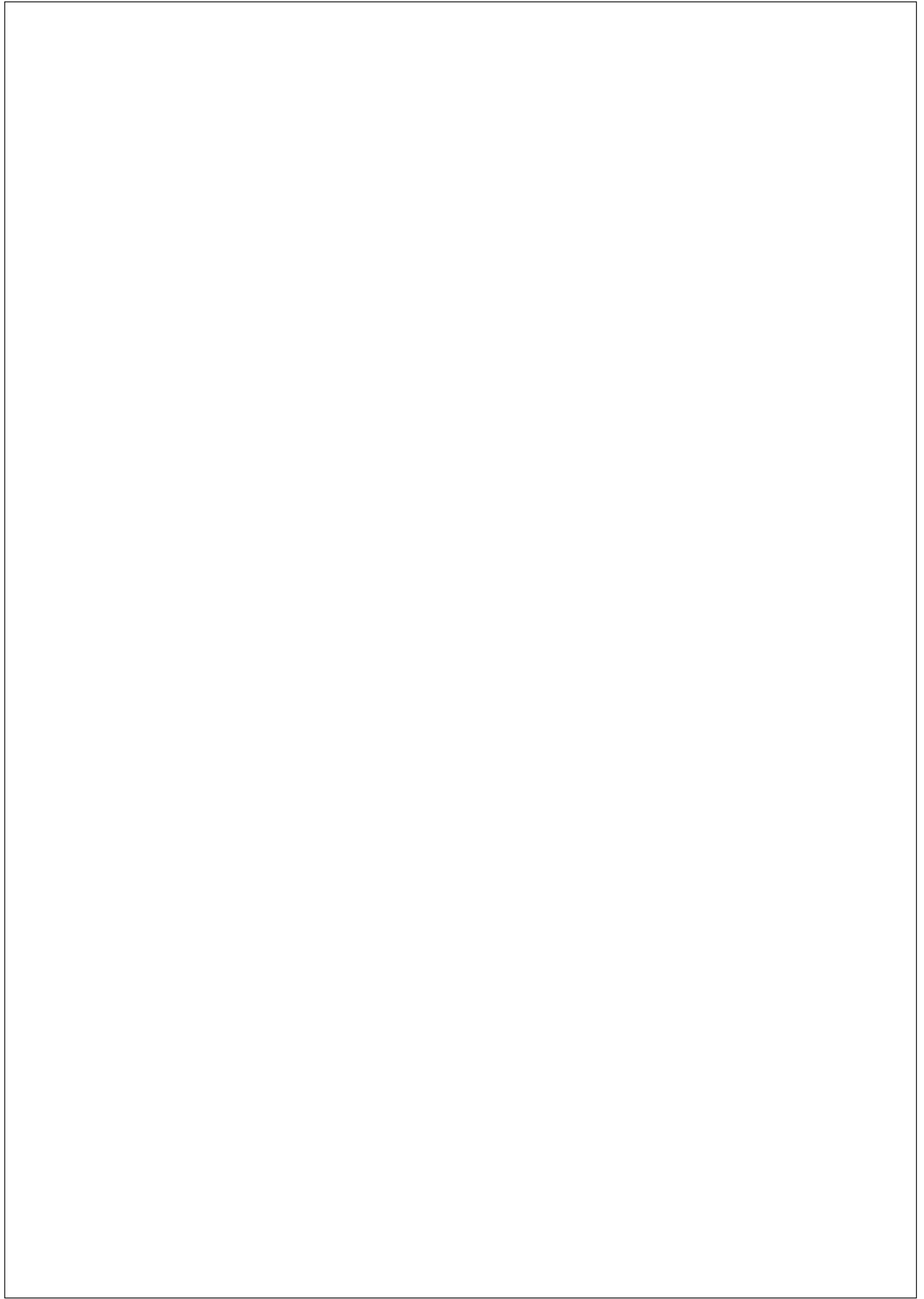
Anders en beter opgeleid ?

OKTOBER 91

(advertentie)

KLASSE

Maandblad voor Onderwijs in Vlaanderen
Uitgegeven door het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap
Departement Onderwijs

Redactie

Leo Bormans
Patrick De Busscher
Gaby De Moor

Koningsstraat 138
8ste verdieping
1000 Brussel
Tel. redactie 02-211 46 60
Tel. abonnementen en administratie 02-211 46 58
Telefax 02-211 46 61

Productiesecretariaat

Anny Lecocq

Administratie

Diana De Caluwé

Verantwoordelijke uitgever

F. De Smul

Voorzitter Redactiecomité

J. Helincks, directeur-generaal

Foto's : Luc Daelemans

Cartoons : Dirk Vercampt

Lay-out : Artefact, Leuven

Gedrukt op de persen van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Departementen Onderwijs en Leefmilieu & Infrastructuur.

Abonnementen

- 700 fr. per jaar (10 nummers)
- Speciaal tarief uitsluitend voor leerkrachten : 450 fr. op rekening-nummer 091-2203004-66 van Ministerie Vlaamse Gemeenschap, Departement Onderwijs, Informatie en Bibliotheek, Koningsstraat 150, 1000 Brussel, met vermelding van naam, voornaam en adres.

Uw onderwijsliteratuur :

Centrale Bibliotheek
Koningsstraat 150, 1000 Brussel.
Tel. 02-210 53 73
Uitlening per post:
Tel. 02-210 53 80

Uw vragen over onderwijs :

Centrum voor Informatie en Documentatie
Koningsstraat 150, 1000 Brussel.
Tel. 02-210 54 00

Hoe ziet de nieuwe leraar eruit ? VIZIER p. 6

Schuim in beeld. ACTIE p. 16

Het succes van de middenjury. GIDS p. 20

IN DIT NUMMER KLASSE nr. 18 OKTOBER 1991

VIZIER

p. 6-15

De nieuwe leraar. Steeds minder jongeren kiezen voor een job als leraar. Hoe worden zij opgeleid en wat moet daaraan veranderen ? Er is een grondige discussie aan de gang over een andere en betere aanpak. Dat heeft ook gevolgen voor wie al langer lesgeeft en voor de herwaardering van het beroep in het algemeen.

ACTIE

p. 16-19

- Schuim in beeld. **Beeldopvoeding** in het onderwijs.
- Leraars kunnen ook met Lingua voor een **cursus naar het buitenland**.
- Slimmer dan je I.Q. Omgaan met **gehandicapten**.

GIDS

p. 20-23

- Meer kansen voor **migranten**. Nieuwe mogelijkheden op elk niveau.
- De nieuwe **reaffectatie** gevat in één decreet.
- Het succes van **de middenjury**.

PERS

p. 24-25

U hebt geen abonnement op 300 kranten en tijdschriften ? Niet erg. Wij **knippen** voor u.

FORUM

p. 26-30

- **Koning Boudewijn** heeft ook een boodschap voor het onderwijs.
- **Leraar en leerling** : mens ontmoet mens. Een pedagogische visie op onderwijs.
- Knelpunt. «Uw collega kan geen lesgeven.» Over **communicatie** op school.

DE INFOLIJN

p. 31

Vragen over **uitstapmogelijkheden, de nieuwe studietoe-lagen, de werkstations, enz.**

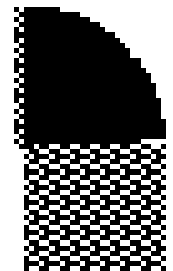
IDEE

p. 33-38

Vier centrale rubrieken : **zeker** lezen, zeker zien, zeker weten en zeker doen. Daarnaast nog meer ideeën om uw onderwijs levendig te houden.

Een lezer schreef ons dat zijn directeur vond dat er in KLASSE niets interessants stond voor zijn leraars. Het kwam dus niet in het leraarslokaal ? Hoe zit dat op uw school ?

In het volgend nummer van KLASSE leest u o.a. de resultaten van een nieuw onderzoek naar **de motivatie** van de leerkrachten. De motivatie of demotivatie ?

DE NIEUWE

ANDERS EN BETER OPGELEID?

Steeds minder jongeren kiezen voor een loopbaan in het onderwijs. In de Vlaamse normaalscholen liep tussen 1983 en 1989 het aantal inschrijvingen met 29 procent terug. Intussen vergrijst het lerarencorps. In 1983 was de Vlaamse leraar gemiddeld 37 jaar. Vijf jaar later al 47 jaar. De leraar verloor al langer zijn adelbrieven. Maar alleen een loonsverhoging is niet voldoende voor een maatschappelijke herwaardering van het beroep. De nieuwe leraar moet vooral anders worden opgeleid en beter gevolgd in zijn loopbaan. Dat u twintig jaar geleden een diploma behaalde is nog geen garantie dat u ook vandaag nog een geactualiseerd onderwijs voor de klas brengt. Bijscholing kan bijgevolg geen vrijblijvende bijzaak blijven.

Vooraleer de lerarenopleiding grondig te reorganiseren dient hierover evenwel een samenhangende visie op tafel gelegd. Ook de Europese eenmaking speelt in deze visie mee want de verschillende systemen en niveaus van lerarenopleiding moeten sluitend naar elkaar toe groeien. Sommige Europese buurlanden hebben rond de hervorming van de lerarenopleiding al ambitieuze plannen. In Frankrijk heeft men het voorbije schooljaar alle bestaande instellingen voor lerarenopleiding vervangen door een beperkt aantal van twintig Nationale Instituten voor Lerarenopleiding. Deze instellingen van universitair niveau concentreren alle inspanningen op gebied van lerarenopleiding, inclusief het wetenschappelijk onderzoek.

Gaan we in Vlaanderen dezelfde toer op? Gaan we naar een professionele opleiding op universitair niveau voor alle nieuwe leraren? En krijgt u bijgevolg anders gevormde collega's op uw school? U leest in dit Vizier de belangrijkste resonanties van het debat. De discussie over het profiel van de nieuwe leraar en over hoe hij dan wel moet worden opgeleid is nog niet in een decreet vastgelegd. Maar de krijtlijnen krijgen

stilaan kleur. Het Departement Onderwijs schetst vanuit haar beleidsvoorbereidende taak concrete voorstellen op het bord. Diverse werkgroepen dragen nieuwe modellen aan. Van de minister van onderwijs wordt nu verwacht dat hij een engagement neemt. Op het ogenblik maakt het kabinet werk van een ontwerpdecreet lerarenopleiding.

De hervorming van de lerarenopleiding krijgt in elk geval voorrang in het beleidsplan voor de volgende politieke zittingsperiode. Wij houden u op de hoogte.

LEERAAR

ALLE LERAREN VAN UNIVERSITAIR NIVEAU

Hoog tijd voor een
betere opleiding?

Georges Adé, waarnemend directeur-generaal van de administratie hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek heeft een persoonlijke kijk op de hervorming van de lerarenopleiding. In de professionele opleiding van de nieuwe leraren komt onder meer de communicatie op de voorgrond.

– Kaderfuncties worden nog uitsluitend aan universitair gevormden toevertrouwd. Is daarom een veralgemeende universitaire lerarenopleiding onvermijdelijk als we het beroep van leraar willen herwaarderen?

– Adé: De problemen rond de lerarenopleiding zijn bijzonder groot. In de Vlaamse Gemeenschap moet een decreet komen dat tabula rasa maakt met de bestaande maar tevens volledig aftandse structuren en opvattingen. We zijn ons binnen het Departement Onderwijs terdege bewust van de problemen. We stellen alles in het werk om vanuit onze beleidsvoorbereidende taak de Vlaamse Executieve en de Vlaamse Raad concrete voorstellen aan te bieden.

– Bestond er in Vlaanderen wel een coherente visie op de lerarenopleiding?

– Adé: Ze ontbrak omdat we er niet in slaagden de feitelijke toestanden voldoende te bevragen. Typisch voor deze situatie is bijvoorbeeld dat alle discussies vrij snel uitliepen op een discussie over de opleiding van de leraren algemene vakken in het secundair onderwijs. Maar de belangrijkste groep van de expressievakken, van de technische vakken en de beroepspraktijk werd telkens opnieuw handig ontweken. Dat komt omdat er op dit vlak geen enkele traditie bestaat van geïntegreerde opleiding zoals in de normaal-school terwijl de opleiding voor het getuigschrift van pedagogische bekwaamheid –de G.P.B.–opleiding– het best niet te veel in de aandacht kwam uit vrees dat er zich ten slotte niemand meer zou aanbieden.

– Hoe zinvol is de huidige discussie over de vernieuwde lerarenopleiding?

– Adé: Ze is alleen zinvol als alle participanten bereid zijn vooraf grondig te onderzoeken of het niet gewenst is de volledige lerarenopleiding te situeren op het niveau van het

universitair onderwijs. De vorm waarin dit gebeurt en de feitelijke overstap zijn de volgende discussiepunten maar zijn ondergeschikt aan de algemene doelstelling. Ik verwerp formeel de tegenwerping dat het universitair onderwijs geen enkele waarborg biedt voor een gedegen lerarenopleiding.

In 1984 werd de studieduur in het pedagogisch hoger onderwijs van het korte type van twee naar drie jaar verlengd. Deze verlenging had om politieke en budgettaire redenen zo lang op zich laten wachten dat ze in feite al achterhaald was op het ogenblik dat ze werd doorgevoerd. Ze bestendigde alle hebbelikheden en onhebbelikheden van de tweejarige structuur. Deze operatie is bijgevolg geen onverdeelde succes geweest. Dat was zeker niet alleen het gevolg van de onwil van de overheid om er voldoende middelen voor vrij te maken.

GEEN AANHANGSEL

– Welke opdrachten krijgt de nieuwe leraar?

– Adé: Zoals het Vl.I.R.–advies van eind 1990 zegt, moet de leraar evolueren van een leraar–deskundige naar een leraar–deskundige–opvoeder. Hij moet bovendien kunnen inspelen op nieuwe educatieve behoeften zoals bedrijfsopleidingen, vrijetijdsbesteding, volwassenenvorming en basiseducatie.

Basisopleiding en permanente vorming moeten onvermijdelijk structureel gebonden zijn. Maar het decreet op de navorming doet veel vragen rijzen omdat het quasi volledig de andere weg opgaat. Een verbetering kan wellicht spoedig volgen.

De opdrachten van de nieuwe leraar zijn universeel. Het deel van zijn opleiding dat op zijn algemene opdracht slaat is dan ook niet niveau–gebonden en kan –zonder dat men daaruit onmiddellijk consequenties voor de

organisatie moet trekken— gemeenschappelijk gebeuren.

— Maar hij moet voor alles een opgeleide deskundige zijn ?

— Adé: Uiteraard en daarom moet hij in zijn basisopleiding een wetenschappelijk gefundeerde training krijgen. Deze is vanzelfsprekend enkel mogelijk aan de hand van een of meer concrete disciplines. Hij dient een doorgedreven intellectuele inspanning te leveren die hem in staat moet stellen voldoende flexibiliteit te ontwikkelen om later zelfstandig nieuwe uitdagingen aan te kunnen. Vervolgens zal de feitelijke professionele opleiding aan bod komen. Hierbij komen pedagogiek, didactiek en vooral ook communicatie als basisprincipes op de voorgrond.

— Wat met de stage ?

— Adé: Een derde luik in de opleiding is dan uiteraard de praktische training, zeg maar de stage. Een korte maar zeer goed begeleidde stage is zonder de minste twijfel meer aangewezen dan een lange stageperiode zonder een systematische begeleiding. Hierin heeft de driejarige P.H.O.-opleiding zeker gefaald omdat onder meer de instituten onvoldoende inspelen op de eisen van een echte professionele begeleiding. Ten slotte kan geen enkele lerarenopleiding nog voorbij aan het integreren

van de inservice-training. Er bestaat geen enkele reden waarom de indiensttreding van leraren anders opgevat moet worden dan die van beginnende werknemers in bedrijven en zelfs in de administratie. Een dergelijk model beschouwt dus de professionele vorming niet meer als een aanhangsel.

NAAR EEN PROFESSIONELE OPLEIDING

— Is dit verhaal haalbaar voor leraren technische vakken en praktijk ?

— Adé: In de bestaande situatie niet. Men moet toegeven dat er vandaag geen systematische opleiding voor die leraren bestaat. Dit komt grotendeels omdat men praktijkkwaliteit in de regel alleen maar verwacht van professionals uit de concrete bedrijfstak die doorgaans geen zo hoge opleiding hebben genoten.

Dit brengt ons in het spanningsveld tus-

sen vraag en aanbod. Professionals moeten aan de ene kant de evolutie in hun beroep blijven volgen. Ze aan de andere kant in het onderwijs isoleren vermindert hun professionaliteit. Ook deze leraren moeten in de permanente vorming kunnen treden, ook zuiver in het belang van hun professionele deskundigheid. In dezelfde geest is het dan perfect aanvaardbaar dat het onderwijs deze leraren enerzijds het aanbod doet naar professionele vorming als leraar. Maar anderzijds zou het gebruik maken van dit aanbod een voorwaarde zijn voor een verdere onderwijsloopbaan.

— Blijft dan nog de vraag hoe men de professionele opleiding van deze leraren moet opvatten ?

— Adé: Nu kennen we enkel de G.P.B.-opleiding. Ze gaat echter aan de realiteit voorbij omdat de lesgevers zelf vaak in zulke precaire omstandigheden moeten werken waardoor hun eigen professionaliteit in het gedrang komt. De enige oplossing bestaat er dan ook in de hier bedoelde opleiding te integreren in de tweede fase van de algemene opleiding —met pedagogie, didactiek en communicatie— en de indiensttreding beter te begeleiden.

In de logica van mijn uitgangspunten kan het niet anders dan de professionele opleiding van alle leraren uiteindelijk te situeren op universitair niveau. De weg naar dit einddoel zal onvermijdelijk geplaveid zijn met problemen. De meeste ervan zullen structuur- en instellingsgebonden zijn. Het zou nochtans van weinig realiteitszin getuigen mocht ik niet beseffen dat bezwaren van ondergeschikte aard op politiek en op vakbondsvlak wel eens de overhand zouden kunnen krijgen. □

«De verlenging van twee naar drie jaar in de pedagogische hogescholen was geen onverdeelde succes.»

HOE WORDEN LERAREN VANDAAG OPGELEID ?

Aan de vier Vlaamse universiteiten :

De lerarenopleiding binnen de universiteit werd opgewaardeerd met het oprichten van respectievelijk het departement Didactiek en Kritiek (DIKRI) in 1971 aan de U.I.A., het Interfacultair Departement voor Lerarenopleiding (IDLO) aan de V.U.B. in 1975, het Interfacultair Centrum voor Lerarenopleiding in 1977 en later het Departement voor Lerarenopleiding (DLO) in 1990 aan de R.U.G. en de Interfacultaire Commissie inzake Aggregatieproblematiek (ICA) in 1979 aan de K.U.L.

Maar de kernproblemen blijven bestaan : het ontbreken van een voldoende autonome personeelsomkadering, een financiering voor de aggregatiestudenten, de stage en de nascholing.

Andere factoren doorkruisen deze problematiek : de dalende motivatie en kwantiteit van de aggregatiestudenten, het beperkt wetenschappelijk onderzoek over de vakdidactiek en de interne coördinatie van de opleiding.

In het pedagogisch hoger onderwijs van het lange type :

De aggregatie H.S.O. buiten de universiteit komt alleen voor in handelshogescholen van het vrij onderwijs.

In het pedagogisch hoger onderwijs van het korte type (volledig leerplan) :

Deze omvat :

- de opleiding tot kleuterleider aan een kleuternormalschool (K.N.S.);
- de opleiding tot onderwijzer aan een lagere normalschool (L.N.S.);
- de opleiding tot geaggregeerde lager secundair onderwijs (G.L.S.O.) of regent aan een middelbare normalschool (M.N.S.).

In het pedagogisch hoger onderwijs van het korte type voor sociale promotie :

Dit type organiseert de opleiding voor het getuigschrift van pedagogische bekwaamheid (G.P.B.-opleiding), vroeger het *D-diploma* genoemd.

De G.P.B.-opleiding is georganiseerd naar het modulair onderwijsstelsel volgens het ministerieel besluit van 6 november 1987. Ongeveer een kwart van de leerkrachten van het T.S.O./B.S.O. wordt gevormd met een G.P.B.-opleiding. □

LERAREN OPNIEUW AAN DE TOP

«Als de lerarenopleiding op het niveau van het hoger onderwijs buiten de universiteit blijft functioneren zal ze eeuwig middelmatige studenten blijven aantrekken. Al wie het bestaan van normaalschooltjes blijft bepleiten helpt mee aan de degradatie van het beroep», zegt *Georges Monard*, secretaris-generaal van het Departement Onderwijs.

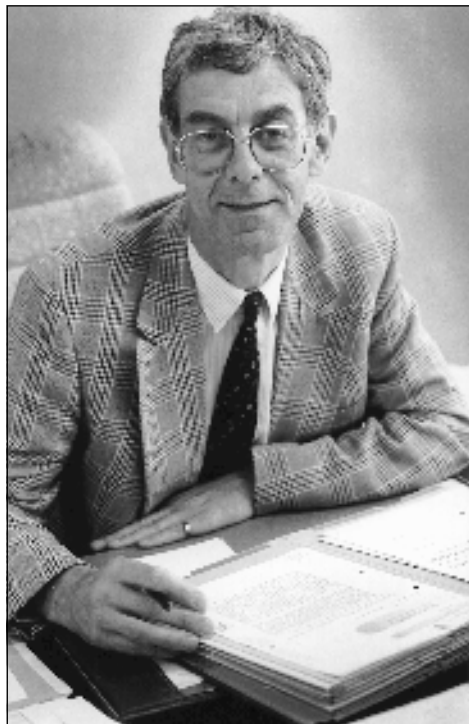
Monard: «Wij hebben een ambitieus onderwijs in Vlaanderen. Wij beperken ons namelijk niet alleen tot het voorhelpen van de goede leerlingen. Wij trachten **alle leerlingen** een stuk op weg te helpen. In dertig jaar tijd verdubbelde het aantal leerlingen in het secundair onderwijs. Maar de kwaliteit van dit onderwijs was vroeger nogal wat beter, beweren sommigen. Deze uitspraak is weinig wetenschappelijk en niet gegrond. Vroeger volgden uitsluitend de besten nog een verdere opleiding. Als we de gemiddelde prestatie van een kleine groep keurjoggers vergelijken met deze van een massajogging staan we voor hetzelfde fenomeen.

Ons onderwijs bewerkt ook de minder vruchtbare akkers. Jonge mensen te vroeg van school sturen is ze marginaliseren in de samenleving van morgen, zowel naar de arbeidsmarkt toe als naar de gehele samenleving. Het zou voor ons onderwijs natuurlijk tienmaal gemakkelijker zijn alleen met de elite te moeten werken.»

OPLEIDING BLEEF STAAN

«Het aantal leerkrachten moet worden beperkt. Leerkracht is een beroep voor de besten. We moeten niet streven naar meer leerkrachten maar naar betere, leraren die met elkaar kunnen samenwerken. Maar wie gaan wij morgen nog voor ons onderwijs kunnen aantrekken? Vroeger koos men voor het onderwijs omdat men zich daartoe aange trokken voelde. Een keur van jonge mensen bood zich aan. Vandaag hebben we grote twijfels of dit nog systematisch het geval is.

Een vijfde van onze leraren wordt aan de universiteit opgeleid. Het andere deel aan de instellingen voor pedagogisch hoger onderwijs. De overgrote meerderheid van onze leraren is dus altijd op deze traditionele wijze in het hoger onderwijs van het korte type opgeleid. Intussen echter kregen in onze samenleving een aantal functies een upgrading. Hoger secundair onderwijs of een of

Monard: «In tegenstelling met andere studierichtingen kreeg de lerarenopleiding geen upgrading.»

andere vorm van kort hoger onderwijs volstaat niet meer voor tal van functies. Overal werken nu mensen met een hogere, universitaire opleiding.

De lerarenopleiding bleef eigenlijk staan, ondanks de verlenging van de studieduur van twee naar drie jaar in het pedagogisch hoger onderwijs. Met een didactische overdrijving durf ik te stellen dat veel leraren qua opleidingsduur gelijk staan aan een lager bediende in de bank, een opsteller bij het ministerie, een boekhouder of een secretaris. Het is evident dat dit problemen schept voor de situering van de leraren in de samenleving en voor de spontane waardering van het beroep.»

NAVORMING VERPLICHT

«Het onderwijs van morgen zal waard zijn wat toekomstige leraren waard zullen zijn. In onze samenleving bepalen het niveau en de duur van de basisopleiding in sterke mate de publieke waardering en perceptie van een beroep. Voor de lerarenopleiding moeten we om te beginnen een grotere synergie tot stand brengen tussen de universiteit en het pedagogisch hoger onderwijs. Ik stel vast dat de instellingen voor pedagogisch hoger onderwijs een grote deskundigheid hebben ontwikkeld in de didactische voorbereiding van leraren. Universiteiten hebben daarentegen een sterkere wetenschappelijke basisoplei-

UNIVERSITEITEN EN NORMAAL- SCHOLEN MAKEN SAMEN DE NIEUWE LERAAR

ding. Maar we kunnen niet zeggen dat de lerarenopleiding er een eerste prioriteit was. Ze was ten andere ook geen prioriteit van de overheid. Reeds verscheidene jaren wordt aangedrongen op een hervorming van de aggregatie. Dit sluit evenwel een hervorming in van de totale lerarenopleiding, zowel van de aggregatie dus als van de opleidingen in het pedagogisch hoger onderwijs. We moeten het positieve uit de beide opleidingsvormen valoriseren. Ik pleit voor een combinatie van beide opleidingsvormen zodat ze samen instaan voor de opleiding van leraren secundair onderwijs.

Er is ook behoefte aan een samenhangende strategie voor de navorming en de begeleiding van de leraren. Het kan toch niet zijn dat jonge mensen worden overgeleverd aan een leraar die zijn diploma in pakweg dertig jaar nooit moest actualiseren. De navorming kan niet facultatief zijn.

Pas als we vrij ingrijpende nieuwe beslissingen nemen over de opleiding en de navorming zal ook de financiële herwaardering een concrete vorm krijgen. Naarmate de leraren een hogere en betere opleiding genieten kunnen ze aanspraak maken op een bezoldiging die tot het niveau behoort van een kaderfunctie. Pas dan kunnen ze een loopbaan opbouwen die vergelijkbaar is met een carrière in de privé-sector. Met dit perspectief voor ogen kunnen we onze toekomstige leraren recruter bij de topklaag, bij de allerbesten in de samenleving. Over tien jaar moet de leraar opnieuw aan de top van de maatschappij staan.» □

DE GROTE KLOOF

Hoe vat de leerkracht in het secundair en hoger onderwijs van het korte type zijn vorming op ? Een selectie uit de enquête van het Departement voor Lerarenopleiding van de Rijksuniversiteit Gent.

- ❖ Veertig procent van de respondenten vindt dat tijdens de opleiding weinig over de uiteindelijke doelstellingen van hun vak werd gesproken. De opleiding is **te beperkt** te theoretisch. Er blijven slechts weinig herinneringen. Zeven op honderd vindt dat alleen de theoretische, wetenschappelijke vorming aanbodkwaam.
- ❖ Bij de leerstofkeuze in het onderwijs vindt veertig procent de eigen vakopleiding een goede basis maar niet meteen transferbaar. Zestig procent ervaart ze als

verouderd, te theoretisch. Er is een te grote kloof met de onderwijspraktijk.

- ❖ De overgrote meerderheid acht het wenselijk dat leerkrachten pedagogische, didactische begeleiding kunnen krijgen. Minder dan één derde ervaart op dit vlak positieve **stimulansen** vanwege collega's. Toch geven ze er de voorkeur aan om navorming in een peergroup-formule te laten verlopen. Ze verkiezen samenkomsten met ervaren leerkrachten boven deze met deskundigen en pedagogen.

- ❖ Zestig procent onderging een **praktijkschok** toen ze begonnen les te geven. Oorzaken hiervoor liggen bij een gebrek aan adequate opleiding en voorbereiding, een gebrek aan ervaring, een enorm verschil tussen de theorie en de praktijk en een verschil in mentaliteit universiteit–secundair onderwijs.
- ❖ Negentig procent zegt tijdens de opleiding niet te zijn voorbereid op goed **klasmaanagement** en een goede discipline.
- ❖ Een op tien beweert dat de lerarenopleiding **overbodig** is en dat je als leraar wordt geboren. Vakkennis is het belangrijkste, een goed leraar word je, volgens hen althans, door ervaring.

VERMIJD DE PRAKTIJKSCHOK

EEN PLEIDOOI VOOR EEN GRONDIGE HERVORMING VAN DE AGGREGATIE

De Vlaamse Interuniversitaire Raad (V.I.R.) bundelde in een *witboek* voorstellen over de opleiding, navorming en onderwijsbevoegdheid van leraren–universitaireren. Sluiten die aan bij de visie van secretaris–generaal *Georges Monard* ?

De wet die de academische lerarenopleiding regelt dateert van 21 mei 1929. De talrijke voorstellen om de verouderde wet te hervormen haalden echter nooit de eindmeet. Het V.I.R.–voorstel vertrekt vanuit een fundamentele vraagstelling naar **het soort leraar** dat we in onze maatschappij nodig hebben. De conclusies leiden naar een voorstel tot hervorming van de aggregatie H.S.O. en de navorming.

DE PROFESSIONELE LERAAR

Een gedegen wetenschappelijke vorming blijft een noodzakelijke troef voor elke leraar. Vandaag ligt wel meer de nadruk op «kunnen» en minder op «kennen»: de leerlingen moeten

leren leren. Niet de leraar of de leerinhoud staan centraal, wel **de leerling en zijn leerproces**. De interactie tussen leraar en leerlingen wordt van essentieel belang.

Tegelijk zijn de educatieve behoeften toenomen. Veel afgestudeerden komen met een onderwijsdiploma buiten de school terecht, zij het vaak in pedagogische of didactische situaties. De vorming en de begeleiding van de beginnende leraar zijn ook een probleem. Steeds meer spreekt men van een echte **praktijkschok** bij het begin van de lerarenloopbaan.

HERVORMING VAN DE AGGREGATIE

De V.I.R. pleit voor een grondige hervor-

ming van de aggregatie. De graad van *Geaggregeerde voor het H.S.O.* moet worden uitgebreid tot *Geaggregeerde voor het H.S.O. en het Hoger Onderwijs van het Korte Type*. Dit om een manklopende én discriminerende situatie recht te zetten. Universitaireren zonder aggregatiediploma kunnen nu immers perfect in het H.O.K.T. terecht.

De aggregatie moet worden georganiseerd door een volwaardig **Departement voor Lerarenopleiding**, m.a.w., een kwalitatief hoogstaand centrum waar onderwijs (preservice en inservice), onderzoek en dienstverlening worden waargemaakt.

De lerarenopleiding zou twee luiken omvatten: een preservice–gedeelte om een **start-**

competentie te ontwikkelen en een **aspirantjaar**. Het preservice-gedeelte wordt bekrond met een attest waarmee een *tijdelijke aanstelling voor een halve opdracht* (met halve betaling) mogelijk wordt. Tijdens dit aspirantjaar worden de theoretische en vooral de praktische kennis uitgediept in een aantal seminaries. Pas aan het eind van dit aspirantjaar kan de leraar een diploma behalen waarmee hij een aanstelling in een voltijdse betrekking, een toelating tot de stage of een vaste benoeming kan verkrijgen.

Voor de uitbouw van een geprofessionaliseerde lerarenopleiding is een supplementaire financiering en/of (verplichte) herbestemming van een deel van de gewone toelagen nodig.

De V.I.R. schat de kosten op ongeveer 236.000 frank per student. Daarnaast wil de V.I.R. de tweede graad A.S.O. en de derde

aanpak aansluitend bij de prioritaire behoeften van de scholen.

Ze vinden dan ook dat de lokale scholen over een deel van de kredieten moeten kunnen beschikken die op basis van het decreet op de navorming worden uitgetrokken. Leerkrachten en directies zouden ook een beroep kunnen doen op het ongesubsidieerde **parallele circuit** om zo een uitbreiding van hun bevoegdheden te verkrijgen. Dit circuit speelt in op reële behoeften en werd speciaal daartoe door de universiteiten en andere centra opgezet. De beperkingen die het decreet aan het erkende circuit oplegt maken immers een parallel circuit absoluut noodzakelijk om een ware professionalisering van het lerencorps te bewerkstelligen.

GEORGES MONARD

Secretaris-generaal *Monard* reageerde

tijdse aggregaatsopleiding? Welke econoom, jurist, wiskundige, fysicus en zelfs germanist of romanist zal nog om **positieve redenen** voor het onderwijs en de lerarenopleiding kiezen? Werd dit aspect in de V.I.R. wel onderzocht?

Ten tweede hanteert de V.I.R. een verouderde opvatting over inservice-opleiding. Alle ernstige bedrijven organiseren tegenwoordig inservice-training voor nieuwe werknemers.

Monard: «De universiteit heeft hun basisopleiding verzekerd, de werkgever zorgt op zijn beurt voor de inservice-opleiding. En wie **inservice** zegt, zegt ook **bezoldigde**. Anders *proletariseert* men de jonge leraar... Zoals alle nieuwe werknemers moet ook de jonge leraar in zijn stagejaar slechts voor ongeveer de helft renderen én een volle wedde ontvangen.»

Ten derde is de situatie van het secundair

Hoe komt het toch dat alleen voor het onderwijsberoep aan onbetaalde inservice-opleiding wordt gedacht?

graad T.S.O. en K.S.O. toewijzen aan licentiaten.

DE NASCHOLING

Op dit moment neemt de universitaire nascholing nog geen vijf procent van de gesubsidieerde nascholing in. Hierdoor komt de fundamentele band tussen initiële opleiding en permanente vorming in het gedrang. De universiteiten vinden het niet langer aanvaardbaar dat ze binnen het decretale circuit geen rechtstreeks initiatief kunnen nemen voor het ontwerpen en uitvoeren van eigen nascholingsprogramma's voor hun afgestudeerden.

Zij pleiten voor een **gedecentraliseerde**

positief op deze voorstellen. Hij plaatste nochtans enige kanttekeningen bij het voorstel om de lerarenopleiding op te splitsen in een preservice-gedeelte en een aspirantjaar. Hij vindt het voorstel namelijk enigszins achterhaald omdat de V.I.R. geen rekening lijkt te houden met een drietal fundamentele evoluties binnen het onderwijsveld.

Op de eerste plaats heeft het onderwijs veel moeite met het aantrekken van getalenteerde en gemotiveerde jongeren.

Monard: «Wat doe je als je na het behalen van een eindexamen van licentiaat, de keuze krijgt tussen ofwel een voltijdse job in het bedrijfsleven ofwel een deeltijdse interim in het onderwijs, gecombineerd met een deel-

onderwijs grondig veranderd.

Monard: «Vroeger kende men een vrij duidelijke scheiding tussen lager secundair onderwijs, het terrein van de geaggregeerde L.S.O. en het hoger secundair onderwijs, het terrein van de geaggregeerde H.S.O. Nu staan regenten en licentiaten samen in dezelfde tweede graad. De opleiding van beide groepen leraren kan niet langer in totaal gescheiden werelden... Tussen beide, die elk hun eigen sterkten en zwakten hebben, moeten **synergieën** tot stand komen.»

Wel sluit *Monard* zich uitdrukkelijk aan bij de eis tot hervorming van de universitaire lerarenopleiding.

Liefst zo snel mogelijk. □

Toekomstige leerkrachten voor kleuter-, lager en eerste graad secundair onderwijs komen onder één dak, in de Hogeschool voor Lerarenopleiding.

TUSSEN PLAN- NEN EN DADEN

NAAST DE UNIVERSITEIT KOMT EEN HOGESCHOOL VOOR LERARENOPLEIDING

De *Contactgroep Universitaire Lerarenopleiding en -vorming (C.U.L.O.V.)* construeerde twee modellen voor een vernieuwde lerarenopleiding. Het pragmatisch model kan op korte termijn worden toegepast.

De C.U.L.O.V. vindt dat niet alleen de aggregatie-opleiding aan de universiteit aan een kritische bezinning toe is. Daarom ontwikkelde ze een comprehensief model voor de totale lerarenopleiding in Vlaanderen.

Als we het over lerarenopleiding hebben dan denken we aan de brede categorie van leerkrachten gaande van kleuterleiders en onderwijzers, tot regenten en licentiaten. Hier maken we enkel een onderscheid naar **onderwijsniveaus**. We kunnen leerkrachten ook differentiëren naar **onderwijsvormen**: buitengewoon, algemeen, technisch, kunst- en beroepsonderwijs. Ook is er een verschil volgens de onderwijsnetten: gemeenschapsonderwijs, vrij (katholiek) en provinciaal-gemeentelijk onderwijs. Al deze leerkrachten worden meestal in verschillende instituten opgeleid, in instituten voor pedagogisch hoger onderwijs (normaalscholen) en universiteiten. Het komt erop aan deze gedifferentieerdheid zoveel mogelijk en zinvol te integreren.

Het **lange-termijnmodel** van de C.U.L.O.V. is een streefmodel. Het gaat uit van een gemeenschappelijke en algemene basisopleiding, zowel aan de universiteit als aan de hogescholen.

Bondig geschetst houdt het lange-termijnmodel het volgende in:

- De hogescholen worden gegroepeerd in beroepsrichtingen. Elke beroepsrichting kent een basisopleiding van twee jaar waarna de student een keuze uit de specifieke opties maakt.
- De hogescholen met een communicatieve beroepsfunctie verzorgen de lerarenopleiding. Na een twee jaar durende basisopleiding, met de communicatie als centraal gegeven, kunnen de studenten kiezen uit verschillende opties, waaronder de lerarenopleiding.
- Aan de universiteit volgen de studenten twee kandidaturen. Bij het aanvangen van de licenties kunnen ze ook kiezen voor de optie lerarenopleiding.

OVER AGOGEN EN

Comprehensivering, innovering... Ruikt u al de finalisering? Gelukkig vonden we prof. Dr. F. Daems, co-promotor van het onderzoeksproject, in de klas.

– **Wat betekent een comprehensivering van de lerarenopleiding?**

– *Prof. Dr. F. Daems*: Het begrip comprehensivering heeft vooral betrekking op het secundair onderwijs. Het houdt in dat men de grenzen tussen de vroegere categorale onderwijsvormen (A.S.O., T.S.O., B.S.O. en K.S.O.) opheft en leerlingen met uiteenlopende, sociale herkomst, aanleg en capaciteiten in een gemeenschappelijke onderwijsvorm samenbrengt. Een van de hoofddoelen daarbij is voor alle leerlingen gelijke kansen te creëren en sociaal bepaalde ongelijkheid op te heffen.

Bij een comprehensivering van de lerarenopleiding gaat het in feite niet om exact hetzelfde.

Een comprehensieve lerarenopleiding houdt in dat de opleiding zich richt tot de verschillende leeftijds-categorieën van de leerlingen en daardoor tot de verschillende onderwijsniveaus: kleuteronderwijs, lager onderwijs, secundair onderwijs, hoger onderwijs van het korte type enz. Comprehensivering van de lerarenopleiding betekent ook dat de differentiatie naar onderwijsvormen zoals we die in het secundair onderwijs kennen –buitengewoon, algemeen, technisch, kunst- en beroepsonderwijs– zoveel mogelijk in de lerarenopleiding geïntegreerd wordt.

In ons comprehensieve model worden de huidige opleidingen tot kleuterleider, onderwijzer en regent in één opleidingsvorm opgenomen met een deels gemeenschappelijke component en een andere deelcomponent die toegespitst is op de leeftijdsgroep waaraan de toekomstige leraars later les zullen geven. Daarnaast omvat het model een vergelijkbare opleiding voor de universitaire, zoals u op het schema kunt zien.

– **Waarom wilt u de lerarenopleiding comprehensiveren?**

– *Daems*: Ons model van lerarenopleiding is gericht op het realiseren van twee grote doelen: de onderwijsinnovatie en de professionalisering van

- Vanaf het derde jaar kan men spreken van een integratieve samenwerking tussen universiteit en hogeschool voor de praktijk en de oefeningen.

Ook in het **pragmatisch model**, dat na voorgestelde aanpassingen op **korte termijn** kan worden verwezenlijkt, nemen we drie tendensen waar. Er is om te beginnen een grotere en toenemende samenwerking tussen de departementen voor lerarenopleiding aan de universiteiten en de instituten voor pedagogisch hoger onderwijs. Ten tweede neemt het aandeel van de praktijk steeds toe. En ten derde wordt de praktijk afgewisseld met besprekingen, evaluaties en voortdurende terugkoppeling aan die praktijk.

Het korte-termijnmodel omvat de plaats van de opleiding, de toelatingsvoorwaarden, de duur en niveau, de structuur en organisa-

COMMUNICATOREN

maalscholen. De universiteiten hebben nog steeds een wetenschappelijke en ontwikkelingsbevorderende taak. Met de onderwijskundige ondersteuning van een departement voor lerarenopleiding en de know-how van de faculteit pedagogische wetenschappen kunnen de universiteiten meewerken aan het ontwikkelen van nieuw lesmateriaal, het concipiëren en uitwerken van cursussen, het opzetten van wetenschappelijke onderzoeksprojecten met betrekking tot lerarenopleiding en vakdidactiek.

Op voorstel van de C.U.L.O.V. zouden twee instituten in nauw samenwerkingsverband instaan voor de lerarenopleiding, meer bepaald de Departementen voor Lerarenopleiding en de Hogescholen voor Lerarenopleiding. Tot die hogescholen behoren de huidige normaalscholen.

De onderwijskundige vorming van licentiaten blijft behouden aan de universiteit. Aan de hogeschool worden leerkrachten voor kleuter en lager onderwijs en eerste graad secundair onderwijs, en leerkrachten voor technische vakken en buitengewoon onderwijs opgeleid.

TOELATINGSVOORWAARDEN

De C.U.L.O.V. stelt voor de studenten van de hogeschool en de universiteitsstudenten bij de aanvang van de eerste licentie een interview af te nemen. Bij deze geschiktheidsproef worden bijzondere eisen gesteld aan de taalvaardigheid en -zuiverheid en aan de persoonlijkheid. Men is het erover eens dat **gemotiveerde leerkrachten** gevormd moeten worden. Maar hier knelt het schoentje. Wanneer is of wordt een student een *gemotiveerde leerkracht*? Kunnen studenten wel bij de aanvang van hun lerarenopleiding beoordeeld worden naar hun motivatie?

DUUR EN NIVEAU

In het nieuwe model van de Hogeschool voor Lerarenopleiding opteert de C.U.L.O.V. voor een studieduur van vier jaar met daarbovenop een zelfstandig stagejaar. Hierdoor wordt de lerarenopleiding opgetrokken tot het hoger onderwijs van het lange type. Ze komt dan ook op gelijk niveau te staan met de universitaire opleiding.

Een andere reden voor de verlenging slaat op de inhoudelijke kant van de opleiding. Steeds meer worden eisen gesteld aan de waardenoverdracht in plaats van kennisoverdracht. Bijgevolg moet er op methodisch en didactisch vlak meer diepgang komen. Ook moet er meer tijd en ruimte gaan naar het praktijkdeel dat zich niet alleen zal situeren in het schoolse milieu maar ook daarbuiten zoals in de jeugdbeweging, de ouderverenigingen, de cultureel-sociale centra, de musea en de bedrijven.

STRUCTUUR EN ORGANISATIE

De universitaire lerarenopleiding start

met twee kandidatuursjaren waarin de studenten voor een vakopleiding kiezen. In het tweede jaar *kunnen* ze een introductiepakket volgen. Vanaf de licenties draagt het Departement voor Lerarenopleiding zorg voor de optie *lerarenopleiding*. Deze optie houdt eigenlijk een dubbele studiebelasting in: én de aggregatie én de wetenschappelijke licentiaatsopleiding. De praktijk (observatie) vangt aan in het introductiepakket en neemt de daaropvolgende jaren steeds toe. Tijdens het laatste jaar, het aspirantjaar, komt de toekomstige leerkracht zelfstandig voor de klas te staan, een heel jaar lang. Belangrijk element daarin is de voortdurende en regelmatige feedback en evaluatie in seminars zoals werd voorgesteld in het *witboek* van de V.I.R.

De hogeschool voor lerarenopleiding zou met een eerste gemeenschappelijk jaar beginnen, waarin een pakket pedagogische initiatie en algemene vorming verstrekt kunnen worden. Pas in het tweede jaar komt er een verdeling volgens leeftijdsgroep en vakkenpakket. Naast de optie-specifieke vakken zijn er ook nog algemene cursussen gedurende het tweede en derde jaar. Deze zijn gemeenschappelijk voor de verschillende opties maar toegespitst op de leeftijdsgroepen. Het vierde jaar bestaat enkel uit optie-specifieke vakken en stagevormen.

Is een samenwerking tussen de H.L.O. en universiteiten mogelijk? Een van de voorwaarden is de oprichting van een overkoepelend autonoom orgaan of instituut waaronder de universitaire lerarenopleiding en de H.L.O. ressorteren als volwaardige partners. Nauwe banden kunnen worden gerealiseerd door opleiders van de H.L.O. ook te laten werken in het Departement voor Lerarenopleiding. De leerkrachten van de H.L.O. en de opleiders aan de universiteit kunnen samen een team vormen.

INHOUD EN ONDERWIJS- BEVOEGDHEID

In het opleidingsmodel aan de pedagogische Hogeschool voor Lerarenopleiding onderscheiden we vijf bouwstenen:

- Algemene culturele kennis en vaardigheden: psychologie, onderwijsgeschiedenis, recht, sociologie, algemene pedagogiek, Nederlands...
- Compensatievakken.
- Vakopleiding bestaande uit opties (zie overzicht).
- Praktijk en stage: degelijke observatie in verschillende leeftijdsgroepen in het eerste en tweede jaar; oefenlessen in het tweede en derde jaar; lesgeven gedurende twee weken in het derde jaar met vier dagen lesgeven en een dag bespreking en feedback; lesgeven gedurende minimum twee maanden in het vierde jaar.
- Aspirantjaar. □

tie, de inhoud en onderwijsbevoegdheid.

PLAATS VAN DE OPLEIDING

Een eerste stap naar eenvormigheid is het samenbrengen van de lerarenopleiding in één instituut. Het verschaffen van opleidingen onder eenzelfde dak laat contacten en samenwerking vlotter verlopen, verschaft meer mogelijkheden voor het intensief gebruik van dure apparatuur en beschikbare ruimte.

De volgende vraag rijst meteen: welk instituut organiseert de **comprehensieve opleiding**? De normaalscholen namen tot nu toe al drie opleidingsvormen voor hun rekening. Ze zijn het best uitgerust, zowel op materieel als op inhoudelijk vlak.

Wordt het echter niet noodzakelijk dat de universiteit daarin een rol gaat spelen? Steeds meer groeit immers de behoefte aan permanent onderzoek en ontwikkeling. Ook in de nor-

TOEKOMSTPLAN, EEN PRAGMATISCH MODEL

HOOGESCHOOL LERARENOPLEIDING				UNIVERSITEIT			
ASPIRANTJAAR				ASPIRANTJAAR			
4DE JAAR	OPTIE H	STAGE		ONDERWIJKUNDE LEER	WETENSCHAPPELIJKE BASIS- & VAKOPLEIDING	2DE LICENTIE	
	OPTIE G						
	OPTIE F						
	OPTIE E	OEFENLESSEN		THEORIE			
	OPTIE D						
	OPTIES B + C						
	OPTIE C	OBSERVATIE		PRAKTIJK			
	OPTIE B						
	OPTIE A						
3DE JAAR	OPTIE H	ALGEMENE KENNIS	STAGE		ONDERWIJKUNDE LEER	WETENSCHAPPELIJKE BASIS- & VAKOPLEIDING	1STE LICENTIE
	OPTIE G						
	OPTIE F						
	OPTIE E		OEFENLESSEN		THEORIE		
	OPTIE D						
	OPTIES B + C						
	OPTIE C		OBSERVATIE		PRAKTIJK		
	OPTIE B						
	OPTIE A						
2DE JAAR	OPTIE H	ALGEMENE KENNIS EN VAARDIGHEDEN	STAGE		INTERDUCTIEPAKKEET	WETENSCHAPPELIJKE BASISOPLEIDING	2DE KANDIDATUUR
	OPTIE G						
	OPTIE F						
	OPTIE E		OEFENLESSEN				
	OPTIE D						
	OPTIES B + C						
	OPTIE C		OBSERVATIE				
	OPTIE B						
	OPTIE A						
1STE JAAR	ALGEMENE CULTURELE KENNIS EN VAARDIGHEDEN		COMPENSATIE VAKKEN	PRAKTIJK		WETENSCHAPPELIJKE BASISOPLEIDING	1STE KANDIDATUUR

OPTIES : KIEZEN TUSSEN KLEUTERSCHOOL EN EERSTE GRAAD SECUNDAIR

OPTIE A : Kleuterschool + 1ste graad L.O.	<i>Plastische opvoeding + keuze uit Taal/Wiskunde/N. en M.</i>
OPTIE B : 2de + 3de graad L.O. + 1ste graad S.O.
Taal + Maatschappij-georiënteerde vakken (M.)	OPTIE F : 2de + 3de graad L.O. + 1ste graad S.O.
Lichamelijke opvoeding + keuze uit Taal/Wiskunde/N. en M.
OPTIE C : 2de + 3de graad L.O. + 1ste graad S.O.
Wiskunde + Natuur-georiënteerde vakken (N.)	OPTIE G : 1ste + 2de + 3de graad technisch en beroepsonderwijs
Technische vakken en beroepsvakken
OPTIE B + C : 2de + 3de graad L.O.
Taal + Wiskunde + M + N.	OPTIE H : 2de + 3de graad B.L.O. + 1ste graad B.S.O.
Buitengewoon onderwijs.
OPTIE D : 2de + 3de graad L.O. + 1ste graad S.O.
Muziek + keuze uit Taal/Wiskunde/N. en M.	
OPTIE E : 2de + 3de graad L.O. + 1ste graad S.O.	

DE FINANCIERING HEEFT GRENZEN

Prof. Dr. Michael Goethals is secretaris van de Contactgroep Universitaire Lerarenopleiding en –Vorming. Hij voelt zich niet erg gelukkig met het voorgestelde bijkomende vijfde jaar, de zelfstandige stage voor de hogeschoolstudenten.

Goethals: «Of het bijkomende stagejaar binnen de opleiding moet worden gerekend om ook vijf jaar te hebben of dat dit gewoon een kwestie is van navorming voor beginnende lesgevers, is voor mij een cosmetische discussie. Anders ligt dat voor het aspirantjaar voor de licentiaten : zij zijn nog zeer dringend aan veel begeleidende praktijk toe.

Ik ben ook bang dat de financiële implicaties moeilijk afdwingbaar zullen zijn : minstens vier jaar H.L.O., vijf jaar universitaire lerarenopleiding, iedereen hogere weddeschalen en liefst met financieel gehonoreerde promotiemogelijkheden.

Hier en daar wordt gewezen op de wenselijkheid van een taalvaardigheidstraining. Schoolse taalvaardigheden zijn taken begrijpen, vragen leren interpreteren en beantwoorden, vakteksten leren lezen –in de eerste plaats het schoolboek– en zelfstandig verwerken. Elke leerkracht heeft daar mee te maken.

Vreemde-taalbeheersing. Als er sprake is van culturele verruiming en professionalisering, dan is alvast kunnen lezen in verschillende vreemde talen geen grote luxe en ook geen onhaalbare kaart. En wat doen we met Europa na 1992, met de vele internationale uitwisselingsmogelijkheden ?

Een plaats voor een goede introductie in gebruik van computer, zowel tijdens de opleiding als voor de latere praktijk, lijkt niemand in vraag te stellen : tekstverwerking, eenvoudige statistiek, elektronisch rekenblad, en gebruik, eventueel ontwikkeling van courseware, voor de eigen opleiding en voor de leerlingen later. Idem voor video.» □

VISIES

❖ *Prof. Vermandel (UIA)* : «Het volstaat niet voorop te stellen dat belangrijker dan de leerstof, het bijbrengen is van handelingen en werkwijzen als schematiseren, structureren, analyseren, symboliseren, formaliseren, logisch ordenen van feiten, axiomatiseren, systematiseren, experimenteren, evalueren, generaliseren, abstraheren, argumenteren, deduceren, bewijsvoeren, enquêteren enz. als men de leraren niet zelf geoefend heeft in deze **vaardigheden**. Het brengt niets bij te poneren dat de leerlingen attitudes bijgebracht moeten worden zoals kritische ingesteldheid, breeddenkendheid, zin voor controle, bereidheid tot samenwerken, openheid voor nieuwe feiten en ideeën, intellectuele eerlijkheid, als men geen specialisten heeft die leersituaties kunnen organiseren waarin de kans groot is dat de leerlingen deze attitudes verwerven.»

❖ *Prof. Rombouts (RUCA)* : «Ik hoor tot degenen die menen dat een leraar talent heeft of niet en dat je hem dus enkel dat talent kunt leren gebruiken. Lesgeven blijft een kwestie van tachtig procent **talent** en twintig procent training.»

❖ *Lezersbrief in De Morgen* : «Indien de grijze materie de enige grondstof is in Vlaanderen, dan zijn de leerkrachten de enige **mijnwerkers** die nog zouden kunnen renderen.»

❖ *Meur. R. Veiga Da Cunha (EG)* : «Vrij verkeer van leerkrachten wordt vanaf 1993 in het vooruitzicht gesteld. Niet onbelangrijk want Frankrijk bijvoorbeeld zal tegen 1995 niet minder dan 195.000 leerkrachten recruterend. In andere lidstaten zal rond het jaar 2000 massaal moeten worden gerecruiteerd. Met de vrije circulatie van leraren binnen Europa is het ook de bedoeling **overschotten** aan leraren in verschillende disciplines in verschillende landen op te gebruiken in de andere landen. Daarom moet men eerst in de inservice-training en

later ook in de preservice-opleiding van leraren grondige kennis van de onderwijssystemen van de lidstaten en minstens één andere Europese taal beogen.»

❖ *Drs. N. Engels (VUB-IDLO)* : «Wat in Europa ontbreekt is een geïntegreerde visie op de lerarenopleiding. Economische argumenten voor vrije circulatie van leraren binnen Europa en de beperktheid van de daaraan gekoppelde voorwaarden –kennis van onderwijssystemen, taal– dragen ons inziens bij tot hun functioneren als individualistische **lesboeren**. Om dit te vermijden moet de lerarenopleiding een gelegenheid zijn om de studenten aan te zetten tot kritische reflectie op de maatschappij, hun functie en de functie van de school daarin. Dit om te voorkomen dat het onderwijs en zijn doelstellingen gereduceerd worden tot een instrument van een economische politiek. Toekomstige leraren moeten in staat zijn de criteria en waarden die achter het allesomvattende **kwaliteits**-argument schuil te onderkennen.»

❖ *Prof. Em. Dr. A. De Block* : «Of iemand scheikunde of Frans of Chinees of wat ook heeft geleerd en aanleert, is niet het belangrijkste. Fundamenteel is dat hij of zij zich bewust is van de **vormende situatie** waarin hij of zij met de leerlingen bezig is met het bepaalde vak.»

❖ *Prof. Rombouts (RUCA)* : «Het kan toch niet dat, zoals dat aan sommige universiteiten het geval is, een cursus bijzondere methodiek wordt gegeven door iemand die nog **nooit voor de klas** heeft gestaan.»

❖ *P. Schlusmans, directeur van het Pedagogisch Hoger Instituut van de Vlaamse Gemeenschap in Hasselt* : «De mythe van de stage moet worden doorbroken. Stage heeft geen zin indien een zinnige reflectie en nabespreking ontbreken. De stage-uitbreiding was een vergiftigd geschenk. Er is vooral behoefte aan **goede begeleiders**.» □

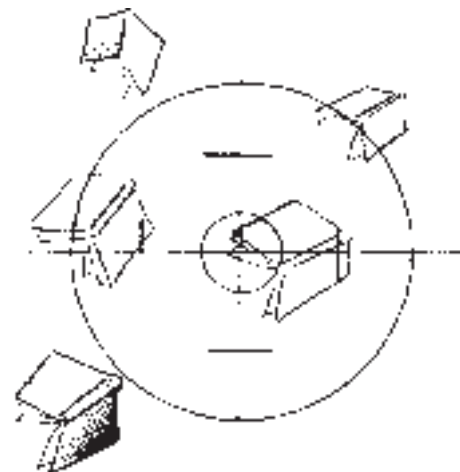
IN HET VIZIER

❖ **De lerarenopleiding in Vlaanderen** – De constructie van een comprehensief model, een comparatieve onderwijskundige studie – Contactgroep Universitaire Lerarenopleiding en –vorming (C.U.L.O.V. – F.K.F.O.–M.I.–Project 1990–1991 – Promotors : Prof. J. Heene (R.U.G.), Prof. F. Daems (U.I.A.), Prof. A. Libotton (V.U.B.), Prof. G. Tistaert (K.U.L.) – Onderzoekers : Hilde Van den Bossche & Kathleen Van Heule.

❖ **Universitaire leraren : Vorming, Onderwijsbevoegdheid** – V.I.R. (witboek) – dec. 1990.

❖ **De lerarenopleiding in Vlaanderen. Een overzicht en een voorstel tot vernieuwing** – Wim Vertommen – Project I.M.T.E.C – mei 1991 – en bijlagekatern **De Beginnende Leraar, een pleidooi en een voorstel voor een begeleide start.**

❖ **Gids voor de leerkracht** (met essentiële informatie voor de beginnende leraar over statuut, wedde, de wijze van solliciteren in de onderwijsnetten e.d.) – 300 fr. – U.I.A., D.I.K.R. – Universiteitsplein 1 – 2610 Antwerpen – ☎ 03–820 29 51 □

SCHUIM IN BEELD

BEELDOPVOEDING IN HET ONDERWIJS

In de Verenigde Staten beschouwen ze beeldopvoeding als een wapen tegen de almacht van de media. Bij ons krijgt de beeldcultuur een vlag zonder sterren.

Maar SCHUIM projecteert nu een pedagogische methode om de beeldtaal via het medium video systematisch te benaderen. Dat kan ook bij u op school.

Niet iedereen zet het beeld op een voetstuk. Universiteitsprofessoren klagen dat steeds meer eerstejaars niet meer kunnen lezen of een tekst exact en objectief ontleden. Deze dramatische evolutie zou te maken hebben met onze onderdompeling in een eenzijdige beeldcultuur. Nog volgens dezelfde professoren is mensen vormen via beelden heel wat anders dan ze leren denken op basis van teksten. Wie niet kan *lezen* heeft weinig kans op slagen aan de universiteit.

De beeldcultuur heeft een enorme impact op jongeren. Ze brengen steeds meer vrije tijd door voor de buis en ervaren communicatie in beelden. We kijken allen televisie en bekijken magazines terwijl de reclame op onze hersencellen wordt geprojecteerd. Dit is een dagelijkse realiteit. Of we dit nu al of niet goed vinden. Het is bijgevolg van belang jongeren te leren omgaan met en kijken naar beelden, opdat ze niet ziende blind zouden zijn. Daarvoor heb je **beeldopvoeders** nodig.

Het **Media-Opleidingscentrum Maatwerk** wil de beeldopvoeding in het onderwijs een stevige duw in de rug geven. De campagne werd **Schuim 91-92** gedoopt en geniet steun van het Departement Onderwijs (Centrum voor Onderwijsmedia). De Vlaamse stuurgroep Schuim bestaat uit onderwijsdeskundigen en inspectieleden.

DE BEELDtaal LEREN

Waarom beeldopvoeding in het onderwijs ?

Didier Schretter, directeur Media-Opleidingscentrum Maatwerk: «Audiovisuele communicatie is nu de belangrijkste

vorm van massa-communicatie. Audiovisuele vorming is daarom een recht voor kinderen en jongeren. Dit recht werd overigens in 1988 bevestigd door de Permanente Conferentie van de Europese Ministers van Onderwijs.

Het onderwijs moet permanent de snelle maatschappelijke evolutie opvolgen. Maar in de opleiding van de leerkrachten zit een leemte. Daarom is deze campagne specifiek gericht naar het pedagogisch hoger onderwijs en het secundair kunstonderwijs.

De beeldcultuur evolueert snel. Het economisch, communicatief en artistiek potentieel van audiovisuele media mag niet worden onderschat. Jongeren moeten via initiatie en vorming al de mogelijkheden van de audiovisuele media kunnen ontdekken.

Schuim is een eerste stap in de richting van een geïntegreerde beeldopvoeding in het onderwijs van de jaren 90.

De school leeft nog voornamelijk in een woordcultuur. Deze taal wordt aangeleerd.

Schuim leert je geen lesgeven met beelden maar over beelden. Dat is zeker zo belangrijk.

Dat ook de audiovisuele taal dient te worden aangeleerd net als de informaticataal, dáár is men zich niet helemaal bewust van. Nochtans is het beeld een belangrijke vorm van communicatie, complementair aan het woord.»

ZO WERKT HET

Schuim is na vijf jaar werking een uniek pedagogisch model geworden voor een hedendaagse beeldopvoeding in de praktijk. Het project beantwoordt aan de richtlijnen

van vooraanstaande Europese experts.

Schuim is een methode om jongeren de basisbeginselen van de beeldproductie bij te brengen. Met speelse **video-opstellingen** maken ze achteraf kennis met de basiscomponenten van de beeldtaal.

Het gaat hem dus niet over hoe je kunt geven *met* beelden (schooltelevisie)

maar *over* beelden : hoe komt een beeld tot stand ? Hoe steekt het in elkaar ? Hoe kun je met truuksjes het beeld beïnvloeden ? Hoe verwijder je je van de werkelijkheid of hoe kom je er dichterbij ?

Uiteindelijk leidt de activiteit tot het relativeren van video en televisiebeelden : een kritisch inzicht dus. Hoewel. Schuim biedt geen esthetische of morele opvoeding. Er worden geen waarden van goed of slecht overgebracht. De jongeren leren eerst **spelen** met de beeldtaal. De waarde ervan moeten ze zelf uitmaken via de zelfwerkzaamheid en de eigen creativiteit.

De Schuim-activiteiten gebeuren in workshops met video-apparatuur in gesloten circuit. Als uw school een ruim werklokaal met voldoende stroomvoorziening heeft, kan het media-opleidingscentrum van Maatwerk al het audiovisueel en creatief materiaal leveren. Er wordt gewerkt in groepen van 15 deelnemers. □

MAATWERK

Sinds 1 januari 1989 wordt het Media-opleidingscentrum binnen Maatwerk uitgebouwd als een professioneel beeldopvoedingscentrum. Het coördineert de beeldopvoedingsactiviteiten voor de culturele, de sociaal-culturele en de onderwijssector. De vaste ploeg en talrijke externe medewerkers organiseren beeldopvoedingsactiviteiten in Vlaanderen en Europa.

Hun meest gekende projecten zijn :

- *Leren kijken* : filmopvoeding in het basisonderwijs (Brussel)
- *Schuim* : video-opvoedingsproject
- *Beeld per beeld* : beeldopvoeding met computer en animatiefilm
- *Basiscursus video* : video-opleiding voor amateurs
- *Videobrieven* : communicatieproject.

SCHUIM IN DE KLAS

* *De Schuiminitiatie* : opleiding tot video voor kinderen en jongeren.

* *Het Schuimatelier* : volledige Schuiminhoud gespreid over verschillende sessies voor kinderen en jongeren.

* *De Schuimvorming voor pedagogische verantwoordelijken* : vorming voor leerkrachten, jeugdwerkers en andere pedagogische verantwoordelijken.

Inlichtingen :

Audiovisueel Centrum Maatwerk v.z.w.
Media-opleidingscentrum – Didier Schretter
Gemeentestraat 25 – 1030 Brussel – t. 02-217 32 50

SLIMMER DAN JE I.Q.

kinderen met een handicap. De visie van Feuerstein sluit hier nauw bij aan : je kan slimmer zijn dan je I.Q. aangeeft.

Onlangs organiseerde de *Provinciale Normaalleergang voor buitengewoon onderwijs* van de provincie Brabant een workshop over de Feuerstein-methode.

Wie is Feuerstein? En wat heeft hij met het buitengewoon onderwijs te maken? *Reuven Feuerstein* is een Roemeen die in 1921 werd geboren. In 1942 werd hij onderwijzer. In 1945 week hij uit naar Israël. Vier jaar later vinden we hem terug in Zwitserland waar hij in 1954 licentiaat in de psychologie werd. Het doctoraat behaalde hij in 1970 aan de Sorbonne in Parijs. Op dit ogenblik is hij directeur van het *Hadassab-Wizo-Canada Research Instituut* en de *Child Guidance Clinic in Israël*.

– *Directeur Paul Schrevers*: «De Feuerstein-methode steunt deels op Jean Piaget's visie over de ontwikkeling van het denken. Voorts kwam Reuven Feuerstein via zijn ervaring als onderwijzer en psycholoog tot specifieke inzichten over de cognitieve modificeerbaarheid van het individu. Het is volgens hem niet waar dat iemand slechts zo slim is als zijn I.Q. aangeeft. Intelligentie is te beïnvloeden met een goed handelings-

Het creatief en actief bezig zijn vormen de hoekstenen in de ontwikkeling naar een hoger niveau. Ook bij

plan of mediatie en adequate instrumenten. Deze optiek leidde naar zijn Instrumentaal Verrijkingprogramma (I.V.P.). Dit stelt de leerkracht in staat een leeromgeving uit te bouwen die het denken stimuleert. Het I.V.P. kan de groeikansen van de persoon bevorderen door denkmiddelen, –strategieën en –attitudes te ontwikkelen, waarmee hij meer profijt kan halen uit het directe contact met prikkels en uit ervaringen in het dagelijkse leven en op toeval-lige en geplande leermomenten.

We zouden de basisdoelstellingen van Feuerstein als volgt kunnen omschrijven :

1. De kennis- en ervaringswereld van elk kind verruimen zodat het bewust wordt van wat waardevol is rondom zich en het voorbereid is op de uitoefening van een beroep of van zinvolle bezigheden.

2. De mogelijkheden en de talenten waarover elk kind beschikt ontwikkelen zodat het zich met een optimale graad van zelfstandigheid in de maatschappij kan integreren en actief kan meewerken aan de uitbouw van de milieus waarin het zal terecht komen.

Dit *Ontwikkelen Onderwijs* verschilt van

het *Volgend Onderwijs* doordat het niet uitsluitend aansluit bij de behoeften, motieven en handelingen waarover de kinderen reeds beschikken.»

Ph. Lamoral, deels hoofd van het vrij P.M.S.–centrum voor buitengewoon onderwijs in Gent en deels coördinator van navormingsprojecten, animeerde de workshop. Dit was geen makkelijke klus want de sessie werd op zijn «Feuersteins» opgevat, dit wil zeggen vanuit de ervaringen met oefeningen naar het vaststellen van criteria, doelstellingen en principes.

«Het is een prachtig initiatief om vormingsavonden te organiseren,» zegde een deelnemer. «Je kwam weer thuis met een vernieuwde motivatie om je onderwijsstijl iets aan te passen, elk in zijn eigen situatie en mogelijkheden.» □

Inlichtingen :

– **Literatuur** : *Lamoral Ph., Mediated Learning Experience Theory (M.L.E.), Synthese van de theorie van de gemedieerde leerervaring van Reuven Feuerstein, Caleidoscoop, 1989 (1), nr. 5, 4-9.*

Warnez J., Mediërend therapeutisch handelen, Tijdschrift voor Orthopedagogiek, kinderspsychiatrie en klinische kinderspsychologie, 1989 (14), nr. 2, 69-84.

– **Voor een opleiding in de Feuerstein-methode kunt u zich wenden tot N.V.K.B.O.–Navormingsproject Ontwikkelen Onderwijs – Guimardstraat 1– 1040 Brussel– t. 02–507 06 24 en S.T.I.B.C.O. (Nederland) – p/a Mevr. M. Koolbaas– Rijn en Schiekade 25– NL 3211 AK Leiden – t. 00–31–71–13 00 53**

Dirk Gombeir, medewerker Onderwijsproject : «De malaise die al geruime tijd heerst onder de leraren, de pijlsnel naar beneden duikende inschrijvingscijfers aan normaalscholen en universitaire aggregaties en het aanhoudende gesleutel aan allerhande voorstellen die de lerarenopleiding opnieuw aantrekkelijk moeten maken zijn tekenen aan de wand van een grondig scheefgegroeide situatie.

Waar men het (noodgedwongen) eens is over de ziekte, daar stuiten mogelijke remedies stevast op tegenkanting. Alle partijen zitten dan ook met een zekere onvrede rond de tafel. De normaalscholen zien nieuwe hervormingen van de opleiding met lede ogen tegemoet omdat ze nog altijd af te rekenen hebben met de gevolgen van de verlenging van de opleidingsduur van twee tot drie jaar. Op hun beurt leveren de universitaire aggregaties al geruime tijd inspanningen om hun opleiding te verbeteren. Ze nemen het echter niet dat ze hiervoor tot nu toe geen financiële steun gekregen hebben. Van hun kant benadrukken de beleidsmensen dat de lerarenopleiding momenteel een te versnipperde indruk biedt.

Vanuit haar opdracht bij te dragen aan de

UW OPLEIDING IN VRAAG

De Stichting–Lodewijk de Raet brengt op een studiedag het debat over de hervorming van de lerarenopleiding voor een breed publiek. Daar kunt u aan deelnemen.

vernieuwing en democratisering van het gewoon onderwijs en de maatschappij vindt de Stuurgroep Onderwijs van de Stichting–Lodewijk de Raet het nodig dit prangende probleem voor een breder publiek te brengen. De herwaardering van de lerarenopleiding en het lerarenambt is immers geen zaak van het onderwijs alleen. De samenleving moet in haar geheel naar verantwoorde oplossingen zoeken.

Deze studiedag richt zich dan ook tot beleidsfunctionarissen, beleidsverantwoordelijken uit de verschillende onderwijsnetten, onderwijsdeskundigen, hoogleraars aggregatie, docenten normaalscholen, leraren en aspirant–leraren, directies, inspecties, begeleiders en al wie zich ambtshalve of uit eigen belangstelling met onderwijsmateries inlaat. Wij bieden de mogelijk-

heid om na te denken en te discussiëren over de wijze waarop de lerarenopleiding en het lerarenambt hertekend kunnen worden.» □

Studiedag «Naar een herwaardering van de lerarenopleiding»

Zaterdag 7 december– VLEKHO– Koningsstraat 336– 1210 Brussel– prijs : 995 fr., documentatiemap en warm middagmaal inbegrepen

Inlichtingen :

Stichting–Lodewijk de Raet– Dirk Gombeir– Liedtsstraat 27– 1210 Brussel
t. 02–242 01 11

TAAAL IS GEEN GRENS

LINGUA IS ER OOK VOOR LERAREN

De arbeidsmarkt zal verruimen tot de grenzen van de Europese Gemeenschap.

Maar om samen te werken moeten mensen kunnen communiceren. Studenten leren hiervoor tijdens hun studies een vreemde taal. Leraren vreemde talen

kunnen een beurs krijgen voor een navormingscursus in het buitenland.

Het vorig schooljaar was voor LINGUA een voorbereidend jaar. Niettemin werden reeds beurzen en toelagen toegekend. Zeven leraren vreemde talen kregen een beurs voor een navormingscursus in het buitenland. Tachtig kinderen volgden een collectieve navormingscursus in Vlaanderen. In totaal werd voor deze Actie I (navorming) 437.000 fr. toegekend. Binnen Actie IV (uitwisselingen) volgden 218 leerlingen een uitwisselingsprogramma in een ander Europees land. Om deze uitwisselingen in goede banen te leiden kon een voorbereidend bezoek gepland worden. Hiervoor werd in totaal 770.000 fr. toegekend.

De Europese Commissie stelt voor het schooljaar 1991-1992 aanzienlijk meer geld ter beschikking van Lingua. Het *Vlaams Lingua Agentschap* stelt de grote lijnen van Actie I (navorming) en Actie IV (uitwisselingen) voor. Voor Actie IV in het bijzonder volgen enkele voorbeelden van modelprojecten.

ACTIE IA : NAVORMINGSBEURZEN

Doelgroep

Leraren vreemde talen (behalve in het hoger onderwijs) en docenten die in het P.H.O. les geven aan toekomstige leraren vreemde talen.

Selectiecriteria

- Minimaal 3 jaar beroepservaring.
- De taal minimum 3 uur per week onderwijzen.
- De overige selectiecriteria handelen voornamelijk over de inhoud van de navormingscursus.

Aanvraagprocedure

- Ten minste 6 maanden voor de cursus een aanvraag indienen bij het agentschap.
- De leraar mag zelf een navormingsinstelling in het buitenland voorstellen.

Beursbedrag tot 63.000 fr. per persoon.

ACTIE IB : EUROPESE SAMENWERKINGSPROGRAMMA'S

Doelgroep

Erkende navormingsinstellingen

Opzet

Een netwerk van instellingen oprichten waar leraren vreemde talen navorming kunnen volgen.

ACTIE IV : UITWISSELINGEN

Doelgroep

Leerlingen van 16 tot 25 jaar.

Een **gezamenlijk onderwijsproject** moet bestaan uit één of meer gezamenlijke activiteiten van de partnerinstellingen in de verschillende lidstaten.

Het belangrijkste doel van het uitwisselingsprogramma is de verbetering van de communicatieve vaardigheden in de vreemde taal maar deze taal kan ook worden gebruikt als middel om een gezamenlijk project op te zetten.

De uitwisseling van leerlingen is een onderdeel van het project. Dit wordt in veel gevallen tijdens het hele schooljaar uitgewerkt. Ook kan men het project over meer schooljaren uitspreiden, desnoods met andere leerlingen.

Selectiecriteria

- De uitwisseling moet ten minste twee weken duren en gebaseerd zijn op een onder-

wijsproject dat een onderdeel is van de beroepsopleiding van de betrokken jongeren.

- De vernieuwingsprojecten in het raam van educatieve uitwisselingsprogramma's en projecten waarin de nadruk wordt gelegd op de Europese dimensie in het onderwijs, krijgen voorrang.

Aanvraagprocedure

- Tegen 1 november of 1 maart een aanvraag indienen bij het agentschap.
- Voorbereidende bezoeken kunnen ook betoelaagd worden.
- Instellingen die nog geen partner hebben kunnen een beroep doen op het agentschap om een geschikte partner te zoeken.

Bedrag

- Voorbereidende bezoeken krijgen tussenkomsten tot 20.000 fr.
- Voor de eigenlijke uitwisseling zijn er twee soorten toelagen.

Voor de reizende groep : een tussenkomst tot 50 % van de reiskosten.

Voor de ontvangende school : een tussenkomst tot 50 % van de organisatiekosten en van de verblijfkosten van de buitenlandse groep.

ACTIE IV : MODELPROJECTEN

Project 1 : Een project tussen een Handelsschool en een Duitse Berufliche Schule.

Onderwerp

Het bestuderen van de pollutie en de milieubescherming in de omgeving van beide scholen.

Contacten voor en na de uitwisseling

De leerlingen schrijven brieven en wisselen video's en documentatiemateriaal uit en maken een individueel dossier dat zij voor en na de uitwisseling aanvullen. Met de hulp van hun partners werken zij daaraan voort.

Gemeenschappelijk werk tijdens de uitwisseling

De leerlingen werken met zijn tweeën aan het project. Zij verzamelen materiaal over de omgeving van de gastschool. De twee daarop volgende weken bezoeken zij bedrijven om meer materiaal over pollutie en milieubescherming te verzamelen. Deze informatie spelen ze door aan hun partner.

Output

Dossiers en video's over het gedane werk.

Project 2 : Een project tussen een A.S.O.-school en een Italiaanse technische school.

Onderwerp

Het bestellen, ontwerpen en produceren van een kantoormeubel. Zowel de A.S.O.-school als de technische school hebben hun eigen inbreng in het project. De gemeenschappelijke werktaal is het Frans. De marketing wordt in de eigen taal uitgewerkt.

Contacten voor en na de uitwisseling

Per brief en per telefoon wordt gewerkt aan de bestelbons en het vragen van inlichtingen over het geplande werk.

Gemeenschappelijk werk tijdens de uitwisseling

Over het productieproces, de marketing en de distributiemogelijkheden in beide lidstaten gebeurt er research.

Output

De constructie van het kantoormeubel, gelogd door een tentoonstelling zowel in Vlaan-

deren als in Italië.

Project 3 : Een project tussen een derde graad A.S.O. en leeftijdsgenoten uit een Frans Lyceum.

Onderwerp

Een vergelijkende studie van de gemeenten van de partnerscholen maken. Dit is een voorbeeld van een project dat gebruikt kan worden voor partners uit verschillende opleidingsvormen.

Contacten voor en na de uitwisseling

Door uitwisseling van brieven, geluidsbanden en documentatie worden de specifieke aspecten in verband met geografie, geschiedenis en economie van de beide gemeenten beschreven.

Na de uitwisseling worden de gezamenlijke dossiers bijgewerkt.

Gemeenschappelijk werk tijdens de uitwisseling

Er wordt gezamenlijk gewerkt om de studie van de partnerngemeente te vervolledigen. Gedurende één week verzamelt de hele groep materiaal bij bedrijfsbezoeken.

Output

Een reeks rapporten die gebruikt zullen worden tijdens de lessen Frans voor de Vlaamse leerlingen, de lessen Economie voor de Franse leerlingen.

Project 4 : Leerlingen uit een technische school en Deense leerlingen uit een handelsschool.

Onderwerp

Het produceren van twee handleidingen (in het Nederlands en in het Deens) over veiligheid, gezondheid en hygiëne in bedrijven waar de leerlingen later kunnen werken. Hier wordt gewerkt aan de voorbereiding van stages. Tevens wordt het taalaspect verzorgd.

Contacten voor en na de uitwisseling

Per post en per fax worden gegevens over de respectievelijke gezondheids- en veiligheidsvoorschriften uitgewisseld.

Na de uitwisseling zal de handleiding aangevuld worden met de opgedane ervaring en zal het nagezien worden op taalgebied.

Gemeenschappelijk werk tijdens de uitwisseling

De partners zetten een kader op voor de publikatie van het handboek. Ze bestuderen pictogrammen tijdens bezoeken aan bedrijven. Ze houden gesprekken met de comités voor veiligheid, gezondheid en hygiëne.

Output

Een Nederlandse en een Deense handleiding voor leerlingen die stages lopen in bedrijven. □

Inlichtingen :

Vlaams Lingua Agentschap
R.A.C. - Arcadengebouw
Blok F - bureau 3083 - 1010 Brussel
☎ 02-210 51 22 - fax 02-210 53 72

MEER KANSSEN VOOR MIGRANTEN

Een derde van de vreemde leerlingen loopt school in 3 % van het totaal aantal scholen.

Tijdens het schooljaar 1989-1990 volgden 54.869 leerlingen van vreemde nationaliteit les in het Nederlandstalige basis- en secundair onderwijs. Dat is 5,17 % van het totaal aantal leerlingen. Hun aandeel is groter in het kleuter- en lager onderwijs (5,8 % en 5,7 %) en kleiner in het secundair onderwijs (4,3 %). Het grootste aantal loopt school in het katholiek onderwijs (51,6 %), gevolgd door het gemeenschapsonderwijs (23,8 %) en het gesubsidieerd officieel onderwijs (24,6 %).

De regionale verspreiding is enorm groot. Zo telt de provincie Limburg liefst 12,4 % leerlingen van vreemde nationaliteit in het lager onderwijs en de provincie West-Vlaanderen slechts 0,8 %. Anderzijds zit 80,2 % van de Belgische leerlingen in een school met minder dan 5 % leerlingen van vreemde nationaliteit, terwijl de helft van de migrantenjongeren in een school zit met meer dan 30 % leerlingen van vreemde nationaliteit. Eén derde van de vreemde leerlingen loopt school in een beperkt aantal **concentratiescholen** (2,9 % van het totaal aantal scholen). Daar stapelen de problemen zich op.

De migrantennota van *Coens* is een eerste aanzet tot een concreet én coherent beleid.

KLEUTERONDERWIJS

Reeds in de kleuterklas moet de school denken aan onderwijsvoorrang. Dat betekent werken rond Nederlands als tweede taal en leerachterstanden en het inschakelen van de ouders. Kleuterscholen uit kansarmoede-gemeenten en met minstens 10 % of minstens 20 doelgroepopleerlingen kunnen aanspraak maken op een extra-lestijdenpakket. Dat extra-tje is het resultaat van een hogere coëfficiënt bij de berekening van de lestijdenpakketten.

Daarnaast krijgen een 50-tal scholen een hulpleerkracht. Dat is een GECO-migrant uit

de tweede of derde generatie met een H.S.O.-diploma. De hulpleerkracht werkt 16 uren per week op de school en volgt gedurende 12 uren per week een opleiding als intercultureel werker. Hij staat vooral in voor de opvang van de kleuters in hun eigen taal buiten de eigenlijke lesmomenten en in conflictsituaties. Hij kan ook het contact met de ouders vergemakkelijken.

Om neveninstromers op te vangen krijgen scholen die geen gebruik kunnen maken van deze voorrangmaatregelen 1,5 extra-lestijd per Nederlandsonkundig kind van vreemde nationaliteit dat nog geen volledig schooljaar in ons onderwijs heeft doorgebracht.

Anderzijds kunnen alle kleuterscholen een gastleerkracht krijgen voor de uitbouw van Onderwijs in de Eigen Taal en Cultuur. Minstens twee derde van de ouders of de ouders van minstens 20 kleuters moeten de aanvraag steunen.

LAGER ONDERWIJS

De scholen krijgen extra-lestijden die op dezelfde manier worden berekend. Om neveninstromers op te vangen kunnen alle scholen 1,5 extra-lestijd per leerling krijgen. Scholen die al voorrangvoorzieningen genieten krijgen die extra-lestijd enkel voor leerlingen die in de tweede of derde graad binnenkomen.

Als twee derde van de ouders, met een minimum van 20, dit vragen kan de school werken met gastleerkrachten voor Onderwijs in Eigen Taal en Cultuur.

BUITENGEWOON ONDERWIJS

Scholen met een minimumconcentratie van 10 % of 10 doelgroepopleerlingen krijgen 0,5 extra lestijd per doelgroepopleerling. Die uren zijn voor een Bijzonder Leermeester

NIEUWE MOGELIJKHEDEN OP ELK NIVEAU

De Commissie Onderwijs-Migranten vroeg voor het onderwijs aan migranten 1,4 miljard (zie **KLASSE 13**). Gemeenschapsminister Daniël Coens antwoordde met zijn migranten-nota. Op jaarbasis zal het speciale onderwijsbeleid voor migranten zo'n 850 miljoen kosten. Daarmee komen er op elk niveau al nieuwe mogelijkheden.

Individueel Onderricht aan Migranten (buitengewoon basisonderwijs) en een Intern Pedagogisch Begeleider Migranten (buitengewoon secundair onderwijs). De samenwerking met het gewoon onderwijs en de P.M.S.-centra moet daarbij speciale aandacht krijgen. Anderzijds is ook het sensibiliseren en informeren van de ouders enorm belangrijk.

In de types 1, 3 en 8 (licht mentaal gehandicapten, karakterieel gestoorden en leerlingen met ernstige leerstoornissen) zijn enkele goed begeleide experimenten met gastleerkrachten Onderwijs in Eigen Taal en Cultuur gepland.

SECUNDAIR ONDERWIJS

Een beperkt aantal scholen kan instappen in een *innovatie-project secundair onderwijs aan migranten*. Die scholen krijgen extra-voorzieningen **voor de eerste graad**. Zowel onderwijsvoorrang (Nederlands als tweede taal met extra aandacht voor instructietaal en vaktaal) als intercultureel onderwijs (thematisch onderwijs) komen aan bod.

Scholen die aan het innovatie-project deelnemen krijgen 0,5 extra lestijd per doelgroepopleerling. Gedurende twee jaar krijgt de school een extra-omkaderingspakket van 28 uren : 4 uren voor schoolinterne coördinatie, 20 uren voor bijscholing en overleg tussen de betrokken leraars en 4 uren voor schooloverstijgende opdrachten.

Onderwijs in Eigen Taal en Cultuur zit facultatief in het lesrooster ingebouwd in samenhang met aardrijkskunde, maatschappelijke vorming of geschiedenis. De eigen taal kan echter ook als taalvak voorkomen zonder dat daardoor het lesrooster meer dan 36 uren

per week telt. Voor leerlingen die geen Eigen Taal en Cultuur volgen is er het vak *Talen en Culturen* waarin een aantal thema's van intercultureel onderwijs zijn uitgewerkt.

Om Onderwijs in Eigen Taal en Cultuur te organiseren moet twee derde van de ouders, met een minimum van twintig, de aanvraag steunen.

De extra-voorzieningen zijn hoofdzakelijk beperkt tot de eerste graad omdat de school daar de doorstroming naar algemeen en technisch secundair onderwijs moet voorbereiden. Nu komen migrantenleerlingen nog te vaak in het beroepsopleiding terecht.

Per net en per provincie zal één school een **onthaalklas** organiseren voor onderwijs met een tijdelijk karakter voor neveninstromers. Dit onderwijs wordt in principe voor twee jaar georganiseerd, wordt jaarlijks geëvalueerd en kan eventueel worden verlengd.

Scholen met meer migranten krijgen extra-lesstijd.

Op grond van zijn vroegere opleiding volgt de nieuwe leerling een aanpassingsprogramma op het niveau van het eerste of het tweede jaar van de eerste graad. Het minimum-lesrooster omvat 26 uren met als ruggegraat een aangepaste en intensieve cursus Nederlands.

Elke school krijgt een basispakket van 22 uren voor een leraar algemene vakken en een halftijdse betrekking voor een maatschappelijk werker. Elke neveninstromer krijgt 3,2 lesuren extra-lesstijd.

P.M.S.-BEGELEIDING

De P.M.S.-centra krijgen extra-omkadering om een intensieve begeleiding van migrantenleerlingen mogelijk te maken. Dit betekent een halftijdse betrekking van assistent

voor 200 à 500 doelgroepeleringen en een voltijdse betrekking van assistent vanaf 500 jongeren. Het aantal GECO-migrantentolken blijft behouden. Via kansarmoede-projecten is eventueel uitbreiding mogelijk.

BIJKOMENDE OPLEIDING

De hulpkrachten in het kleuteronderwijs en de tolken in het P.M.S.-centrum zijn voltijds aangesteld. Ze werken halftijds en volgen verplicht 12 uren cursussen voor intercultureel medewerker.

Daarnaast is er behoefte aan een curriculum voor een interculturele training van alle aspirant-leerkrachten.

BEGELEIDING, ONDERSTEUNING EN NAVORMING

De extra-omkadering van 28 betrekkingen blijft behouden. Het vrij gesubsidieerd

onderwijs en de vrije gesubsidieerde P.M.S.-centra hebben zo 14 gedetacheerden, het officieel gesubsidieerd onderwijs en de officieel gesubsidieerde P.M.S.-centra 7 en het gemeenschapsonderwijs en haar P.M.S.-centra eveneens 7.

Navorming blijft uiteraard noodzakelijk. Onderwijs aan migranten kreeg tot nu toe veel te weinig aandacht in de basisopleiding. Navorming is dan ook geen actualisering van de genoten opleiding maar wel een fundamentele aanvulling.

DE CENTEN

Tot nu toe bedroegen de uitgaven op jaarbasis 525 miljoen frank. Daarvan kwam 140,5 miljoen uit de begroting van onderwijs. De voorstellen van de Commissie Onderwijs-

Migranten kosten zo'n 1,4 miljard (zie KLASSE 13). Volgens de voorstellen van Gemeenschapsminister Coens zal het onderwijsbeleid voor migranten op jaarbasis zo'n 850 miljoen kosten. Voor dit jaar heeft de Vlaamse regering een bijkomend bedrag van 153,2 miljoen gegeven voor de nieuwe initiatieven.

Vorig schooljaar werkten 310 GECO's voor de begeleiding van migranten. In dit schooljaar zijn er dat 760 en hun GECO-statuut is vervangen door een volwaardig statuut. □

VLAANDEREN ONTMOET TSJECHOSLOWAKIJE

Het Departement Onderwijs en Heuras organiseren «educatieve partnerships» of «twinning» tussen zes Vlaamse scholen voor beroeps- of technisch secundair onderwijs en zes vergelijkbare Tsjechische scholen.

De Tsjechische partners willen vooral werken rond curriculumontwikkeling, kwaliteitsverbetering en verhoging van het niveau van het B.S.O. en T.S.O., de lerarenopleiding, het uitbouwen van het H.O.B.U. vanuit het T.S.O. en de betrokkenheid van de ouders.

De samenwerkingsactiviteiten nemen de vorm aan van samenwerking tussen leraars bij de opbouw van nieuwe curricula en hun inhoudelijke opvulling, begeleidingsstages van Vlaamse leraars aan Tsjechische scholen, bijscholingsstages van Tsjechische leraars in Vlaamse scholen en Vlaamse bedrijven, samenwerking tussen leerlingen via gezamenlijke thema's, taalcursussen voor leraars en directies en uiteraard ook uitwisseling van informatie.

In een verder stadium willen de organisatoren de link leggen naar de universiteiten en het H.O.B.U. om hun kennis van bijvoorbeeld de lerarenopleiding bij het project te betrekken. Ook andere partners zoals de ouderverenigingen kunnen bijdragen tot het welslagen van dit project. □

Het Secretariaat van Europese Verenigingen in het Hoger Onderwijs HEURAS staat in voor de administratieve begeleiding. Het stelt ook informatiepakketten ter beschikking over het hoger onderwijs in Europa.

U vindt alle details over het concrete onderwijsbeleid voor migranten in de omzendbrieven op uw school :

- voor het basisonderwijs : omzendbrief OND/II/1.2/HVE/MAF van 10 juni 1991
- voor het secundair onderwijs : omzendbrief 0/32.11/WV/CS van 12 juni 1991
- voor het buitengewoon onderwijs : omzendbrief OND/II/1.3/CWW van 3 juni 1991

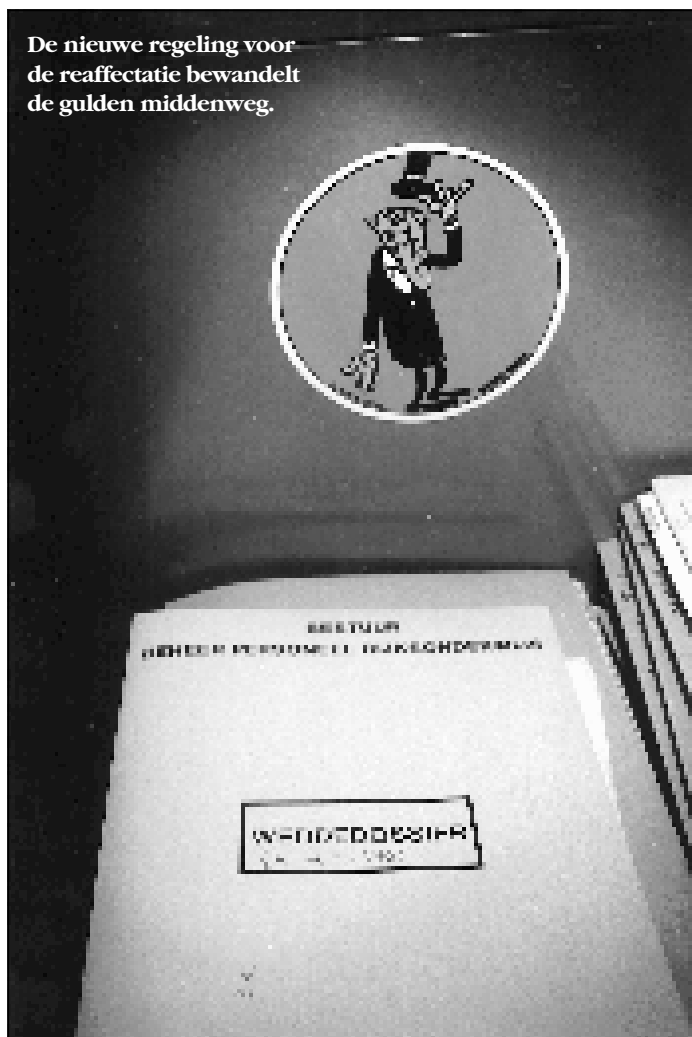
HEURAS - Yves Beernaert
Eendrachtstraat 60 - 1050 Brussel
t. 02-514 33 40

DE NIEUWE REAFLECTATIE

GEVAT IN ÉÉN DECREET

Het Vlaams onderwijs heeft geen mensen te veel. Alleen is het zo dat men *andere* mensen nodig heeft. Wiskundigen en informatici bijvoorbeeld. Reaffectatie en wedertewerking blijven voorlopig noodzakelijk. Maar voortaan geldt hiervoor één wettelijke regeling.

De nieuwe regeling voor de reaffectatie bewandelt de gulden middenweg.

Reaffectatie is een maatschappelijk probleem. Wegens de daling van het aantal leerlingen raken vastbenoemde leraars uren kwijt. Die leraars hebben echter gekozen voor werkzekerheid en dragen ook niets af voor een werkloosheidsverzekering. Strikt budgettair is het simpel : de tijdelijken eruit en de vastbenoemden op hun plaats. Maar wat dan met de vernieuwing, het *nieuwe bloed* dat de tijdelijken inbrengen ?

De nieuwe decretale regeling probeert de gulden middenweg te bewandelen. Ze slaat op alle netten en alle niveaus en geldt voor alle vastbenoemde leraars die hun job in hoofdbambt uitoefenen. Ze geldt ook voor de leraars uit het gemeenschapsonderwijs voor sociale promotie of met beperkt leerplan die hun job als bijbetrekking uitoefenen. Zo krijgen zowel de inrichtende machten als de leraars rechtszekerheid.

Reaffectatie over de verschillende netten heen blijft onmogelijk. Wél wordt binnen het officieel gesubsidieerd onderwijs –dat is het gemeentelijk en provinciaal onderwijs– afgestapt van het levensbeschouwelijk karakter van de scholen. Daar is dus voortaan de overstap mogelijk van een confessionele naar een niet-confessionele school en omgekeerd.

In alle netten komen er per niveau en per regio zonale reaffectatiecommissies. Die worden over de niveaus heen overkoepeld door een interprovinciale reaffectatiecommissie per net. De Vlaamse Reaffectatiecommissie zal nog slechts uitzonderlijk reaffectaties uitspreken en werkt vooral als beroepsinstantie. Ze telt twee kamers : één voor het gemeenschaps- en één voor het gesubsidieerd onderwijs.

Deze werkwijze ontlast Brussel van zo'n 60.000 formulieren. De reaffectatiecommissies doen de reaffectaties en beslissen zelf over de bezwaarschriften via een getrapte structuur met de Vlaamse Reaffectatiecommissie als hoogste beroepsinstantie. De link met de administratie is dubbel. De voorzitter van de Vlaamse Reaffectatiecommissie maakt jaarlijks een verslag op over haar werking. Anderzijds kunnen ambtenaren deelnemen aan de werking van de reaffectatiecommissies : zij zijn dan zowel service-verlener als controleur.

Volledig ter beschikking gestelde personeelsleden met een waarborgregeling inzake het wachtgeld moeten voortaan **pedagogische taken** verrichten. Ook gedeeltelijk gereffecteerden, gedeeltelijk wedertewerkgestelden en gedeeltelijk ter beschikking gestelden moeten pedagogische taken verrichten om tot een volledige opdracht te komen. Bij niet-naleving zullen zowel de inrichtende macht als het personeelslid worden gesanctioneerd.

NIEUWE BEGRIPPEN

Er duiken ook twee volstrekt nieuwe begrippen op : immuniteit en outplacement. Met **immuniteit** bedoelt de wetgever het niet vatbaar zijn voor reaffectatie en wedertewerking. Hiervoor moet de leraar 720 dagen dienstanciënniteit halen en een bepaalde leeftijdsgrens bereiken. Voor licentiaten is dit bijvoorbeeld 28 jaar. Deze immuniteit telt enkel voor externe reaffectaties en niet voor interne. Extern is de zonale, interzonale of nationale reaffectatie. Intern is de reaffectatie binnen uw eigen school, inrichtende macht, scholengemeenschap of omschrijving. Daar bent u nooit *immuun* voor.

De tewerkstelling in het onderwijs gebeurt zo efficiënt mogelijk. Na de reaffectatie-operatie blijven slechts 1600 full-time eenheden of ongeveer 1 % over. Dat kost toch nog zo'n 1,6 miljard (à rato van 1 miljoen per full-time eenheid). De navorming en het nieuwe systeem van **outplacement** proberen hiervoor een oplossing te bieden. Outplacement betekent gewoon dat u kunt wedertewerkgesteld worden in de basiseducatie, het welzijnswerk, de bejaardenzorg, de ziekenzorg, de middenstandsopleiding, de jeugdsector, het vormingswerk of de V.D.A.B. □

U kunt alle details lezen in de omzendbrief van 8 juli 1991, een dikke pocket die in uw school ter inzage ligt.

DE EXAMENCOMMISSIE VAN DE VLAAMSE GEMEENSCHAP

De middenjury bestaat niet meer. Ze heet nu officieel de Examencommissie van de Vlaamse Gemeenschap. Per zitting proberen zo'n 500 volwassenen het zo begeerde getuigschrift te behalen. Hoe doen ze dat? En welke kans op slagen hebben ze?

Begin juli. In een klaslokaal van het Koninklijk Atheneum in Brussel zit een groepje volwassenen over hun papieren gebogen. Het zijn allemaal kandidaten van de tweede afdeling die een nieuwe poging doen om hun getuigschrift hoger secundair onderwijs te behalen.

De Examencommissie van de Vlaamse Gemeenschap bestaat uit drie afdelingen. De eerste afdeling organiseert examens voor het getuigschrift lager secundair onderwijs (algemeen, technisch, kunst- en beroepsonderwijs). De tweede afdeling voor het getuigschrift hoger secundair algemeen onderwijs, het maturiteitsdiploma en het diploma voor toelating tot het examen van kandidaat-burgerlijk ingenieur. Vanaf 1992 worden de laatste twee niet meer georganiseerd. De tweede afdeling zal dan enkel nog getuigschriften hoger secundair algemeen onderwijs afleveren. De derde afdeling ten slotte organiseert examens voor het getuigschrift hoger secundair technisch, kunst- en beroepsonderwijs. Ook hier verdwijnt het maturiteitsdiploma omdat dit niet langer nodig is om universitaire studies aan te vatten.

Elke afdeling organiseert twee zittingen per jaar. De eerste in de periode april-juli, de tweede in de periode oktober-december. De kandidaten kunnen hun examens afleggen in één zitting of ze spreiden over meerdere zittingen. In dat geval krijgen ze telkens één of meer deelattesten.

EERSTE AFDELING

Hilde Geerts, secretaris: «De kandidaten kunnen nog kiezen tussen drie programma's. Het programma *Examens van de Staat - Oud programma* (E.S.O.) hebben we in 1991 voor de laatste keer georganiseerd. Het programma *Examens van de Staat - Middenprogramma* (E.S.M.) bestaat uit een gemeenschappelijk gedeelte en een specifiek gedeelte voor het algemeen secundair onderwijs en het technisch en kunstsecundair onderwijs. In het algemeen secundair zijn er dan nog 5 verschillende onderverdelingen en in het technisch en kunstsecundair 16.

Het programma *Examens van de Staat - Nieuwe programma* (E.S.N.) organiseert naast een gemeenschappelijk gedeelte examens voor 13 verschillende richtingen in het beroepssecundair onderwijs.

Het *Schoolprogramma* ten slotte stelt schoolgaanden in staat om zelf hun programma samen te stellen samen met de directie van hun school. Zo kunnen we het probleem van het zittenblijven wat verlichten.»

In de eerste zitting van 1991 namen 80 mannen en 113 vrouwen deel aan de examens: 35 mannen en 49 vrouwen behaalden hun getuigschrift lager secundair onderwijs (44%), 37 mannen en 96 vrouwen behaalden een deelattest (48%), 8 mannen en 8 vrouwen slaagden niet (8%).

TWEDE AFDELING

Willy D'Havé, secretaris: «Vanaf 1992 organiseren we nog enkel examens voor het behalen van het getuigschrift van hoger secundair algemeen onderwijs. Het examen bestaat uit een gemeenschappelijk gedeelte en een specifiek gedeelte met zes verschillende onderverdelingen: Klassieke talen, Moderne talen, Wiskunde, Wetenschappen, Economie en Menswetenschappen. De kandidaten kunnen echter ook kiezen voor het programma van het 5de en 6de jaar type 1 of type 2 van een school. Ze moeten dan wel zelf hun dossier samenstellen.»

In 1990 (eerste en tweede zitting samen) namen 232 mannen en 226 vrouwen deel aan de examens hoger secundair onderwijs: 27 mannen en 19 vrouwen behaalden hun getuigschrift (10%), 114 mannen en 124 vrouwen een deelattest (52%), 91 mannen en 83 vrouwen waren niet geslaagd (38%).

DERDE AFDELING

Noël Rossel, secretaris: «Voor het getuigschrift hoger secundair technisch onderwijs of hoger secundair kunstonderwijs kunnen de kandidaten kiezen tussen het programma van het 5de en 6de leerjaar of een eigen programma van de Examencommissie. Voor het getuigschrift hoger secundair beroepsonderwijs kiezen ze tussen het programma van het 6de en 7de leerjaar en ons eigen programma. Telkens is er een gemeenschappelijk, een specifiek en een praktijkgedeelte.»

In de eerste zitting van 1991 namen 29 mannen en 20 vrouwen deel aan het examen technisch onderwijs, 3 mannen en 2 vrouwen aan het examen kunstonderwijs en 14 mannen en 13 vrouwen aan het examen beroepsonderwijs. Vergeleken met de twee andere afdelingen ligt de gemiddelde leeftijd een stuk lager. De meeste kandidaten zijn immers nog schoolgaand of situeren zich in de leeftijdsgroep van 18-25-jarigen.

De resultaten: 18 mannen en 11 vrouwen behaalden hun getuigschrift (36%), 35 kandidaten behaalden een deelattest (43%) en 17 kandidaten slaagden niet in hun opzet (21%).

VOOR ALLE INLICHTINGEN

Examencommissie van de Vlaamse Gemeenschap
Eerste afdeling: Hilde Geerts
Wetstraat 26 bus 3 - 5de verdieping
1040 Brussel - ☎ 02-230 56 95
Tweede afdeling: Willy D'Havé
Moutstraat 24 - 1000 Brussel - ☎ 02-512 18 13
Derde afdeling: Noël Rossel
Wetstraat 26 - 5de verdieping - kantoor 516
1040 Brussel - ☎ 02-230 56 95

TEVREDEN LERAARS

Ulrike Lorenz en Helmut Peez van de Universiteit van Regensburg onderzochten de beroepstevredenheid van de Duitse leraars. Zij kwamen daarbij tot gelijkaardige resultaten als het H.I.V.A. in Vlaanderen (zie Vizier in *KLASSE 14 en 15*).

1. Zeventig procent van de leraars basis- en secundair onderwijs zou opnieuw kiezen voor het onderwijs.

2. De omgang met kinderen en jongeren, het lesgeven en het opvoedingsaspect zijn de voornaamste bronnen van beroepstevredenheid.

3. Ontevredenheid hangt vooral samen met de andere onderwijsactoren : schooltoezicht, schoolleiding, collega's en ouders. Pedagogische problemen leiden eveneens tot ontevredenheid.

4. De leraar wenst meer handelingsvrijheid én medebeslissingsrecht. De navorming en bijscholing moeten verder worden uitgebouwd.

5. Schooltoezicht moet minder controlerend en reglementerend werken en veeleer de nadruk leggen op adviesverlening en begeleiding.

6. De verbetering van het schoolklimaat, het wegnemen van een aantal discriminerende maatregelen en meer samenwerking binnen de school zouden reeds veel bijdragen tot de beroepstevredenheid van de leraars. □

(5 bis 10 Schulmagazin)

SOCIALE BARRIERES

De sociale klasse van de ouders bepaalt nog steeds in grote mate het schoolsucces van hun kinderen. Alle compensatieprogramma's, alle extra begeleiding en alle miljoenen gulden ten spijt. Op zesjarige leeftijd bestaat er al een verschil in geestelijke ontwikkeling van ruim anderhalf jaar tussen leerlingen uit de laagste en de hoogste milieus.

Onderwijssocioloog Rolf van der Velden constateert dat de achterstand die zwakke leerlingen op 18-jarige leeftijd hebben, al voor 40% werd opgelopen in de periode voor het zesde jaar, dat 30% ontstond tijdens de lagere school en nog eens 30% op het voortgezet onderwijs.

Tot dusver werd aangenomen dat het zwaarste selectiepunt bij de overgang van de basisschool naar het voortgezet onderwijs lag.

Een andere opmerkelijke uitkomst is dat niet alleen de opvoeding van de ouders een belangrijke voorspeller is van de schoolloopbaan van de kinderen, maar dat ook de sociale omgeving van het gezin – familie, vrienden, kennissen – daarop van invloed is. De buurt waarin het gezin woont heeft nauwelijks gevolgen voor de schoolprestaties. □

(N.R.C. Handelsblad)

ARME KINDEREN

Eén op vijf Amerikaanse kinderen leeft in een gezin met een inkomen onder de armoedegrens.

In 1989 waren er 12,6 miljoen arme kinderen in de V.S. Dat is 2,2 miljoen meer dan een decennium eerder. Slechts één op tien arme Amerikaanse kinderen in 1989 was zwart en leefde in een gezin met een (werkloze) moeder aan het hoofd in een grootstad. «Onder ons allen komen arme gezinnen voor : blank, zwart, bruin, hard werkend, twee-ouder- en eenoudergezinnen», aldus Marian Wright Edelman, de voorzitter van het Fonds dat het rapport opstelde. Uit het onderzoek bleek dat in 1989 de meeste Amerikaanse kinderen in gezinnen leefden die van één wedde – geen vervangingsinkomen – moesten leven.

De opstellers van het rapport leggen de schuld van de stijgende armoede bij inefficiënte sociale programma's en lage lonen. □

(De Standaard)

KINDEROPVANG

Negen Vlaamse en federale excellenties bekommeren zich om de buitenschoolse opvang van kinderen. Althans, dat zouden ze moeten doen. In werkelijkheid brengen ze er bedroevend weinig van terecht, bewijst een onderzoek van de Bond van Grote en Jonge Gezinnen en van het Limburgs Instituut voor Samenlevingsopbouw. Het opvangen van kinderen voor of na de schooltijd blijft immers in hoge mate (zeven kinderen op tien) een klus voor de grootouders (54%) en burens, familie of een hulpje (18%). □

(Het Laatste Nieuws)

VROUWEN AAN DE TOP

Staatssecretaris Wallage is **gematigd pessimistisch**. Alle inspanningen om in Nederland meer vrouwen in de schoolleiding op te nemen hadden immers weinig succes. In het basisonderwijs is zeventig procent van de leerkrachten vrouw, maar slechts dertien procent van de directeurs en eenenzestig procent van de adjunct-directeurs is vrouw. Dat laatste cijfer lijkt hoog, maar het gaat wel in dalende lijn. In het secundair onderwijs is de situatie nog «dramatischer». Dertig procent vrouwelijke leerkrachten, vier procent vrouwelijke directeurs en negen procent vrouwelijke adjuncten. De percentages vrouwelijke leidinggevendenden dalen trouwens. Nogal wat scholen smelten samen en mannen nemen dan de leiding in handen.

Uit onderzoek komen een aantal belemmerende factoren naar voor. Een gebrek aan zelfvertrouwen komt veel voor, maar ook de organisatie van het schoolleiderschap is problematisch. Men verwacht immers meer dan vijftig-urige werkweken. In het basisonderwijs werd daarom het meerhoofdige schoolleiderschap ingevoerd, waarbij een directeur voor het eerst in deeltijd kon werken.

Een handleiding voor werving en selectie, kandidatenbanken, netwerken van vrouwen die elkaar steunen in hun gevecht naar de top enz. zijn elk aspecten van één groot **beleid van positieve actie**. Het zal echter werk van lange adem zijn. Het doorbreken van het mannelijk leiderbeeld gaat immers niet zonder strijd, terwijl anderzijds een leraar niet zonder een aangepast loopbaanbeleid tot de top geraakt. □

(Uitleg)

HYPERCREATIEF

Hyperactieve, verstrooide kinderen hebben vaak zwakke verbale vaardigheden. Maar, zeggen sommige onderzoekers, vaak blinken zij ook uit in **creatieve taken**. Zestien hyperactieve, meer-dan-gemiddeld-intelligente leerlingen werden vergeleken met een groep «normale», even intelligente leerlingen. Geheugen, creativiteit en probleemoplossend werken werden getest. De hyperactieve groep presteerde op elke proef beter, maar vooral daar waar tekeningen en diagrammen werden gehanteerd. Een tweede studie met Amerikaanse leerlingen bevestigde dit resultaat.

Hyperactieve kinderen hebben dus vaak verbale problemen. De school kan ze echter de kans geven zich in andere richtingen te ontplooiën. □
(Times Educational Supplement)

GEEN RACISME

Het scholierenparlement is een onderdeel van «School zonder Racisme», een pluralistische beweging die zich richt tot scholieren, studenten, leerkrachten, directies en ouders van alle onderwijsnetten.

De scholieren hekelen de discriminatie tegenover migranten in de tewerkstelling, het onderwijs, het gerecht en de justitie. Het scholierenparlement eist dat de toepassing van de wet op racisme uitgebreid wordt tot huisvesting, tewerkstelling en de ontzegging van de toegang tot openbare gelegenheden.

Ze zijn voorstander van integratie. Ze vinden ook dat alle migranten die langer dan vijf jaar in België verblijven volledig stemrecht moeten krijgen, omdat zij net als iedereen belastingen betalen en hier als volwaardige burgers wonen. □

(Het Nieuwsblad)

ZWARTE BASIS-SCHOLEN BETER

De Nederlandse onderwijsonderzoeker W. Jansen Heijtmajer pleit voor de oprichting van eigen basisscholen voor allochtone kinderen. Dat vindt hij veel beter haalbaar en minder kostbaar dan de verspreiding van allochtone kinderen over de zogenaamde witte scholen. Het gemiddelde scholingsniveau van deze kinderen zal stijgen, wat hun kansen op maatschappelijke integratie verhoogt.

In de discussie over witte en zwarte scholen gaat iedereen ervan uit dat het beter is dat allochtone en autochtone leerlingen bij elkaar op school zitten. Toch is de situatie van de allochtone leerlingen niet rooskleurig. De scholen klagen over het gebrek aan participatie van de allochtone ouders en de allochtone leerlingen voelen zich steeds minder thuis in hun gezin. Daarnaast brengen steeds meer autochtone ouders hun kinderen naar minder zwarte scholen. De scholen in wijken met veel allochtonen worden steeds zwarter.

Eigen basisscholen vergemakkelijken de ouderparticipatie en dat leidt weer tot betere schoolprestaties van de kinderen. De generatiekloof wordt meteen ook wat minder breed. Allochtone ouders wensen immers vooral hun eigen cultuur en waardensysteem mee te geven aan hun kinderen. Uiteraard zullen deze scholen veel tijd moeten besteden aan de Nederlandse taal én aan de voorbereiding op het secundair onderwijs. □

(De Volkskrant)

PRIKKLOK

De scholieren van de St.-George's middelbare school in Basset bij Southampton moeten zich aanmelden door middel van computerbadges. Het afroepen van de namen bij het begin van de les behoort tot het verleden.

De scholieren, maar ook de leerkrachten, dragen de badges om de hals. Sensoren aan de schoolpoort en aan de klaslokalen registreren de individuele signalen die op de badges zijn aangebracht. □

(Het Nieuwsblad)

MEISJES EN UNIEF

Meisjesstudenten starten aan de universiteit met een lichte voorsprong. Hun resultaten op de middelbare school liggen hoger dan die van de jongens en ze studeren gelijkmatiger en sneller af.

Toch presteren meisjes aan de universiteit heel wat minder goed dan hun schoolresultaten laten vermoeden. Volgens de onderzoekers komt dat omdat meisjesstudenten meer nood hebben aan aanmoediging en minder presteren als de aanmoediging er niet is.

Er zijn al duidelijke verschillen van bij de startfase. Jongens kiezen hun studies anders. Ze weten van in het begin beter welke carrière ze willen en willen daar ook voor bissen. Meisjes komen al minder snel naar de universiteit: hun schoolresultaat en de aanmoediging «thuis» spelen een grotere rol dan hun verlangen naar een carrière. □

(Knack)

TAALTRAMPOLINE

Sinds enkele jaren werkt het Pedagogisch Instituut Rotterdam aan de Taaltrampoline, een methode mondelinge taal voor het speciaal onderwijs. Het is een geïntegreerde methode voor zowel Nederlands- als anderstaligen. De Taaltrampoline vergroot de communicatieve vaardigheid en stimuleert het gebruik van taal bij denken en handelen.

Veel aandacht wordt gegeven aan het vergroten van de **woordenschat** via praatplaten, themaborden en spelletjes. Veel lessen zijn ook gericht op leren **vertellen en navertellen**. Een goed lopend en samenhangend verhaal produceren is immers een belangrijk kenmerk van taalvaardigheid. Ten slotte is de gebruikte taal afhankelijk van de regels die in een bepaalde situatie gelden. Bij de dokter praat u immers anders dan in de winkel om de hoek. Via drama en poppenkast worden dergelijke situaties in de klas grondig ingeoeft.

De eerste twee delen zijn bestemd voor de eerste graad van het bijzonder onderwijs. Deel 3 en 4 verschenen begin dit jaar en richten zich op de tweede graad. De laatste twee delen voor de derde graad verschijnen in 1992 en 1993. □

(Uitleg)

NORMAAL GESPROKEN

TALENONDERWIJS WORDT COMMUNICATIEF

Het onderwijs van het Nederlands en van vreemde talen is het voorwerp van aanhoudende zorg. Toch hebben het bedrijfsleven en het hoger onderwijs kritiek op de schriftelijke taalbeheersing van de moedertaal. Intussen krijgt in het raam van de Europeanisering de kennis van meer vreemde talen een bijzonder accent. De werkgroep Interlinguas zet enkele bakens uit voor het talenonderwijs. Dat wordt sterker communicatief.

«Ik leerde Italiaans om met de paus te spreken. Spaans om mijn moeder te begrijpen, Engels om te communiceren met mijn tante, Duits om me met mijn vrienden te onderhouden en Frans om met de vrouwen te kunnen spreken.» Keizer Karel beklemtoonde in zijn tijd al de communicatieve functies van de taal.

In het juni-nummer van Persoon en Gemeenschap stelt Interlinguas enkele visies en benaderingswijzen voor, steunend op het hoofddoel van het talenonderwijs: de communicatieve competentie.

Dit betekent in een gebalde samenvatting:

- de taal bewust leren hanteren als *communicatiesysteem*;
- taal leren gebruiken, waarbij de *communicatieve functie* (het uitwisselen van ervaringen, gedachten en gevoelens met anderen) en de *conceptualiserende functie* (het verkennen, het ordenen, het vormen van gedachten) aan bod komen in zo reëel mogelijke situaties. Hierbij mogen de *expressieve* en de *aesthetische functie* (het uiten en oproepen van ervaringen, gedachten en gevoelens) niet worden verwaarloosd;
- leren nadenken over taal als systeem en over taalgebruik;
- luister-, lees- en schrijfstrategieën bijbrengen;
- attitudes bijbrengen (belangstelling, spreekdurf, communicatiebeleid,

begrip voor anderen, zelfstandig oordeel, zin voor initiatief, orde en nauwkeurigheid, bereidheid tot verwerven van werkmethodes, interesse voor Europese en mondiale vorming);

- taal leren ervaren als één van de media waarin een cultuur, in het bijzonder de literatuur is neergelegd.

COMMUNICATIEF ONDERWIJS

Zowel de leraar als de leerling moeten er zich van bewust zijn dat taal in de eerste plaats een **middel tot communicatie** is. Niet de structurele karakteristieken van een vreemde taal vormen de basis van het onderricht. Bepalend zijn eerder de communicatieve, affectieve en culturele behoeften van degene die de taal leert.

Welke rol speelt de grammatica in een communicatieve aanpak? Normaal gesproken leert men een taal om ze te gebruiken, in een communicatieve situatie. Is het niet vreemd dat het onderwijs van de grammatica meestal los wordt gezien van de normale communicatie? Vrij vaak nog wordt trouwens een grammaticaal probleem als de kern van de les beschouwd. Gedetailleerde grammaticastudie en de absurde cultus van de grammaticale vormen zijn interessant voor de linguïst en de filoloog maar bevatten voor de taalgebruiker meestal geen boodschap.

Bij het onderwijzen en leren van

een vreemde taal is de kennis van grammatica en woordenschat weliswaar onontbeerlijk maar zij volstaat niet om tot vlotte en adequate communicatie te komen. Juist deze bekwaamheid wordt bij maatschappelijke contacten en in het beroepsleven beoordeeld.

Woordenschat en grammatica vormen geen einddoel. Ze zijn slechts elementen die in een communicatieve context hun volle betekenis krijgen. Zo wordt ook de literaire tekst niet gezien als een object voor literatuurstudie maar als een uiting van en een middel tot communicatie over literatuur. Het literatuuronderwijs, onderwezen in een communicatieve geest, is eerder een springplank tot het verstrekken van ruime, culturele informatie in Europees en mondiaal perspectief, rekening houdend met onze multiculturele maatschappij.

Interlinguas snijdt volgende thema's aan: aspecten van modern taalonderwijs, moedertaalonderwijs in de basisschool, communicatief onderwijs van moderne talen, het literatuuronderwijs en tot slot communicatievaardigheid en evaluatie bij het onderwijs van een vreemde taal. □

Persoon en Gemeenschap

Tijdschrift voor Opvoeding en Onderwijs, uitgegeven met de steun van het Departement Onderwijs, abonnementsprijs 975 fr. voor 10 nummers, losse nummers (zoals dat over talenonderwijs) kosten 200 fr. rekeningnr. 001-166 96 41-36 - P & G - 2060 Antwerpen

INTERLINGUAS

De werkgroep Interlinguas is samengesteld uit leden van de Gemeenschapsinspectie (). Interlinguas beoogt een vakoverschrijdende coördinatie tussen de verschillende taalleraars. Deze coördinatie omvat de didactische aanpak van het talenonderwijs, van het kleuteronderwijs tot en met het secundair onderwijs, zowel van de kennisverwerving als van de gebruikte werkvormen en attitudevorming.*

(*): A. Baert, T. Brabants, M. De Buck, M. De Meuter, A. De Schutter, R. Devreker, C. Janssens, L. Kerremans, E. Maja, J.-M. Marchand, P. Neuhaard, J. Van Coppenolle, F. Van der Heyden, J. Van Haesendonck, H. Van Rompuy, R. Van Wallegem, E. Verbeke.

Algemene coördinatie: A. De Ripainseel-Baert - E. Machtens-square 20 bus 2 - 1080 Brussel

MISSCHIEN NIET HET OUDSTE MAAR WEL

HET MOOISTE BEROEP

Maria Dierickx is lerares Klassieke Talen in Aalst. Zij schrijft een apologie op de leraar en voegt er aan toe: «Zou deze tekst geen gaatje kunnen vullen in KLASSE? Het zou goed zijn als de lezers ook eens een ander geluid horen dan al het pessimisme waarmee thans het leraarsambt wordt omgeven...» Het zij zo.

In het land Utopia werd een wedstrijd gehouden, een woorden-twist rond het thema «Het mooiste beroep ter wereld».

En wat nog eigenaardiger was, de beslissende rechter was een blinde. Hoog zat hij op de stoel der waarheid met zijn witte stok als embleem van het recht. Wijsheid sprak uit zijn lichtloze oogleden. Hij zetelde waardig als de blinde Griekse ziener Tiresias.

Taal is een middel om te communiceren. Dat vergeten we vaak in het onderwijs.

Een voor een kwamen de kandidaten aan de beurt.

Het beroep bij uitstek in het land der beloften was natuurlijk de **computeranalist**. Zijn betoog klonk fors en zelfverzekerd: «Vooruitgang telt, meehollen met de meeslepende tred van de tijd... hoe oeverloos verouderd zijn mensen die geen weet hebben van de computertaal en van de harde businesswereld... men moet zijn man kunnen staan... de junglewet is aan de orde... het recht van de sterkste... dat is pas leven!»

Toen kwam de **advocaat**, een woordkunstenaar, het type dat praat voor geld, en dat wedijvert met het tijdsignaal, die recht praat wat krom is. Zijn gevleugelde woorden waren fijnbesnaard en welluidend, zijn logica onaantastbaar.

Daarna verscheen een weldoer-voede **kok**, een meester van de gastronomische wereld. Hij prees zichzelf als weldoener der mensheid, als streler van het palatum, de keel en de maag, als verrijker van de culinaire cultuur. Vriendelijk en mild trad de **verpleegster** aan. Haar taak, zegde zij, was nobel, een overgave, een apostolaat. Maar... zij voelde zich vaak een slaaf van de geneesheren, ondergewaardeerd en te weinig betaald.

Ten slotte kwam de **leerkracht** aan de beurt, eerst wat onzeker; maar naarmate de aandacht intenser werd, klonk zijn pleidooi krachtiger. Hij sprak in dezer voege: «Ik voed jeugdige mensen op door peis en vree. Ik zie jaar in jaar uit de glunderende ogen van jonge mensen in de knop ontloken, vol verwachting het leven ingaand, gretig zoekend naar nieuwigheden, naar een wereld die zich voor hen opent, met al zijn mogelijkheden en ontgoochelingen... Soms wil ik hen zeggen: jonge mensen, je wilt te veel. Maar dan denk ik terug aan mijn eigen jeugd. Leef, zeg ik dan, zoekt, verken. O wat had ik in mijn jeugd behoefte aan mensen die mij boeiden, die me deden lachen en wenen, van wie elke vezel in mij ademde. Nooit of nimmer, zo neem ik mij voor, zal ik onrecht doen aan die jeugdige schare, die mij dag in dag uit omgordt... soms met een kwinkslag die de leerkracht even verrast, maar toch ook zo fijn en attent dat je er van binnen warm van wordt...»

Stilte ontstond in de zaal. De blinde ziener nam zijn staf op en wees kordaat in de richting van de persoon die het laatst gesproken had. Overtuigend klonk zijn stem: «Winnaar, uw naam is LERAAR.» □

Maria Dierickx, *lerares*

Communicatie op school en in de klas verloopt via herkenbare patronen. U bent bijvoorbeeld titularis en uw leerlingen hebben een stevige straf gehad van uw collega. «Onrechtvaardig», zeggen zij en ze kloppen bij u aan. Hoe reageert u?

Leraar A: «Ik heb nu geen tijd. We hebben nog werk genoeg.»

Leraar B: «Ik ken mijnheer Peeters en ik weet dat hij geen onnodige maatregelen neemt. Jullie hebben de boel moedwillig op zijn kop gezet, anders reageert hij zo niet. Maar goed, ik ben jullie titularis en ik zal eens met hem praten.»

Leraar C: «We hebben het er al vaker over gehad. Het loopt niet goed, hé. Laten we eens kijken wat er aan de hand is, dan kan ik daarover met mijnheer Peeters gaan praten.»

EEN UITWEG

We vinden een uitweg voor dit knelpunt en veel vergelijkbare situaties op school in het uitstekende en praktische boek *Communicatie in de klas* (Riet Fiddelaers-Jaspers, K.P.C., PB 482, 5201 AL 's Hertogenbosch). Daarin worden drie manieren van communicatie ontleed: negeren, verwerpen en erkennen. In de klas maken zowel leraar en leerlingen als de leerlingen onderling voortdurend gebruik van een of meer van deze drie vormen. Welke basisomgangsvorm veel gebruikt wordt en welke niet, beïnvloedt de hele sfeer in de klas en op school.

1. **Negeren** (*Leraar A*). In veel gevallen luistert de leraar (misschien onbewust) niet eens naar de vraag van een leerling, of hij reageert er niet op. Het kan zijn dat leerlingen de leraar dan gerust laten maar ze kunnen het ook zo bont maken dat de leraar hen niet meer kán negeren. Of de leraar nu met opzet niet luistert (of bijvoorbeeld nu gewoon zijn les wil geven) doet er niet toe. Het effect is hetzelfde: de leerlingen voelen zich genegeerd en teleurgesteld. En de communicatie is om zeep.

2. **Verwerpen** (*Leraar B*). U gaat niet akkoord met de kijk van de leerlingen op zichzelf. Die vinden in dit geval dat ze onrechtvaardig behandeld zijn. Hoewel u in dit geval zelfs doet wat ze vragen (met Mr. Peeters gaan praten), ontstaat er toch een conflict. Veel leerlingen zullen zelfs niet gehoord hebben dat er iets werd toegezegd. Ze voelen zich afgewezen in de kijk op zichzelf en het gevaar zit er in dat ze op hun beurt de kijk van de leraar op zichzelf zullen verwerpen. Zo ontstaat in de klas een verwerpingsspiraal.

3. **Erkennen** (*Leraar C*). Bij een erkennende boodschap laat u de ander merken dat u hem gezien hebt in zijn kijk op zichzelf. Dat wil niet zeggen dat u daarmee akkoord gaat maar u geeft een teken van erkenning en voegt er pas dan eventueel uw eigen (bevestigende of afwijkende) mening aan toe. Erkennen is de leerling in zijn waarde laten, hem voor waar nemen. Dat is makkelijker als u de leerling of de klas aardig vindt en als u hetzelfde over zaken denkt. Hoe minder dat het geval is, hoe sneller u geneigd bent de leerling te reduceren tot wat u ervan begrijpt.

PATRONEN

Als leerlingen systematisch verworpen en/of genegeerd worden door medeleerlingen, leraars en directie ontstaan er vaste patronen.

Ruzie en concurrentie bijvoorbeeld. Leerlingen hechten veel waarde aan het oordeel dat anderen over hen hebben. Als ze via de gewone weg geen erkenning ervaren proberen ze toch de nodige aandacht te verkrijgen via de omweg van het conflict.

Leerlingen met **afwijkende ideeën**, leidersfiguren, zondebokken, onderdanigen: ze willen allemaal op hun manier in hun zijn erkend worden. Gebeurt dat niet, dan ontstaat een steeds negatievere spiraal. Nogal wat leraars maken er zich met een sarcastische opmerking vanaf. Daarmee krijgen ze dan enkele lachers op de hand die denken dat het sarcasme voor anderen bedoeld is. Maar de leraar creëert er een sfeer van verwerping mee die de toestand grondig verziekt.

Natuurlijk zijn er **grenzen** aan erkenning. Die liggen bij iedereen anders. Het gaat erom welk communicatiepatroon meestal op de voorgrond staat. Als dit erkenning is, worden de leerlingen ook gestimuleerd om op een erkennende manier met elkaar en met de leraar om te gaan.

De leraar kan veel bijdragen aan het algemeen communicatiepatroon in de klas, op school en daar buiten. En het is niet eens zo moeilijk. Wie er zich bewust van is en vaker een gewoon teken van «erkenning» geeft, staat al een heel eind verder. Soms is een blik, een glimlach of een knikje al voldoende. □

DE KONING MAAKT SCHOOL

Het gebeurt niet zo dikwijls dat koning Boudewijn zich zo concreet uitlaat over de verlangens van de jongeren en de consequenties voor het onderwijs als in zijn officiële 60/40-toespraak. Bij elk aandachtspunt verwijst hij expliciet naar de klas, de school of de leraar. Een FORUM voor de vorst.

Eerst en vooral de **multi-culturele samenleving**. Het is een thema dat jullie sterk heeft beroerd. Jullie stellen vast dat de aanwezigheid van migranten in ons land historisch onomkeerbaar is en hun integratie derhalve noodzakelijk. Jullie verwerpen resoluut racisme en onverdraagzaamheid, die vaak hun oorsprong vinden in angst of onwetendheid. Jonge migranten moeten hun culturele identiteit niet verloochenen. Maar jullie verwachten wel dat zij zich gedragen op een gematigde wijze; dat zij zich aanpassen aan onze regels en gebruiken en dat zij onze wetten respecteren, zoals iedereen dat moet doen. Jullie beklemtonen dat integratie in de eerste plaats een mentale voedingsbodem vereist. Daarom vragen jullie onderwijs en vorming voor iedereen – jong en oud –, een beter en breder geschiedenisonderwijs, een positieve aandacht van de media voor de migrantenbevolking, meer contactmogelijkheden tussen Belgen en migranten en een grotere betrok-

kenheid van de migranten bij de politieke zaken die hen aanbelangen, zeker op gemeentelijk vlak.

Natuurlijk kan de mentale voedingsbodem enkel vruchtbaar worden gemaakt door beleidsmaatregelen. Ten eerste, een degelijke schoolbegeleiding voor de migrantenjongeren. Grote schoolachterstand leidt onherroepelijk tot een zwakke economische positie in het latere leven. Kennis van de taal van de gastgemeenschap is een absolute vereiste. Ten tweede, een degelijke huisvesting voor de migrantenfamilies. Bepaalde wijken moeten opnieuw gezond gemaakt worden; sociale woningen en speelterreinen moeten ter beschikking gesteld worden. Vanzelfsprekend moeten ook kansarme Belgen kunnen genieten van deze maatregelen.

Jullie zijn ook bezorgd over de kwaliteit van **het leefmilieu** en kiezen daarbij voor een twee-sporenbeleid. De klemtoon ligt op preventie: informatie en opvoeding moeten de burgers milieubewust maken

en hen ertoe aanzetten hun consumptiegewoonten te veranderen. Ecologische burgerzin moet de kinderen reeds bijgebracht worden vanaf de lagere school. Anderzijds weerklinkt een krachtige roep om doorzichtige en moedige reglementen inzake afvalbeheer en ruimtelijke ordening. Deze moeten onze steden opnieuw leefbaar maken, onze groenzones vrijwaren en onze natuurlijke rijkdommen beschermen.

Europa dan, dat steeds meer deel uitmaakt van jullie leefwereld van elke dag. Jullie wensen dat Europa eensgezind optreedt naar buiten maar binnen zijn grenzen de eigen identiteit van de landen, regio's en culturen eerbiedigt. Jullie benadrukken unaniem het belang van een degelijk taalonderwijs; uitwisselingsprogramma's voor leerlingen en leraars vormen de brug naar andere culturen. Ik heb herhaaldelijk kunnen vaststellen hoe sterk het verlangen aanwezig is om de culturele drempels te overstijgen, om elkaar beter te leren kennen, om onze culturele verscheidenheid vooral als een uitdaging te beschouwen. Heeft ons land niet té véél energie besteed aan het beklemtonen van het anderszijn van zijn gemeenschappen? Dat is in elk geval toch de mening van verschillende jongeren.

Wat het thema van de **maatschappelijke solidariteit** betreft, benadrukken jullie dat deze zich in de eerste plaats moet uiten in de eigen onmiddellijke omgeving. De klas, de sportclub en de jeugdvereniging zijn daarvoor heel goede leerscholen die een duwtje in de rug

verdienen. Jullie vinden het onaanvaardbaar dat armen, ouderen en gehandicapten naar de eenzame rand van de samenleving worden verdrongen, gewoon omdat zij minder productief zouden zijn. Onze politieke overheden moeten zeker de nodige aandacht schenken aan jullie ideeën inzake jeugdcriminaliteit, een kwaal die nauw verbonden is met het drugprobleem. Jullie vragen een streng optreden tegen elke aantasting van de veiligheid van de burger. Maar anderzijds pleiten jullie ook voor preventie, voor de hervorming van het strafstelsel en voor de invoering van alternatieve straffen.

Deze evenwichtige benadering kenmerkt ook jullie houding inzake internationale solidariteit: een volmondig ja voor méér en betere hulp aan arme volkeren. Maar een even volmondig ja voor méér druk op regimes die de mensenrechten met de voeten treden.

Rest nog het thema van **het democratische gehalte van onze samenleving**. Hoe functioneert ons land, hoe werkt Europa? Hierover wensen jullie beter geïnformeerd te worden. Maar jullie willen ook betrokken worden bij het politieke bedrijf, ondermeer via de gemeentelijke jeugdraden. In jullie schoolgemeenschap dringen jullie aan op méér en betere communicatie tussen leraars, leerlingen en directie. Tenslotte vragen jullie: dat de politieke taal begrijpelijker wordt; dat het gewicht van de politieke partijen vermindert; en dat de rol van het Parlement wordt geherwaardeerd. □

Koning Boudewijn

Jean-Pierre Van Rossem, schrijver: «Ik pleit voor een systeem van **controle op de leerkrachten** door bijvoorbeeld ouderverenigingen. Iedereen weet dat er vele slechte of ongemotiveerde leraars rondlopen die liever de gazet lezen in de klas dan dat ze les geven. Welnu, ik wil een systeem uitwerken waarbij de ouders inspraak hebben in de benoeming van leraars zodat slechte leraars ofwel moeten oprukken ofwel minder verdienen.»

Daniel Coens, Gemeenschapsminister van Onderwijs: «Ik weiger te aanvaarden dat de kwaliteit van het onderwijs is verlaagd. Er is een duidelijke kwaliteitsverbetering maar wij stellen onze eisen en normen terecht steeds hoger. De **kwaliteit van het onderwijs** staat of valt

met de kwaliteit en de deskundigheid van de leraren. Daarbij zijn vier elementen van groot belang:

1. Een globaal concept inzake lerarenopleiding.
2. Het ideeëngoed dat door een werkgroep van deskundigen werd samengebracht moet kunnen aanleiding geven tot een brede maatschappelijke discussie.
3. Universiteiten en normaalscholen zullen noodzakelijk moeten samenwerken. Inhoudelijk betekent dit wederzijdse ondersteuning, uitwisseling van ervaring en beschikbaar stellen van know-how.
4. We moeten bijzondere aandacht besteden aan de problematiek van de recrutering van jonge toekomstige leraren. Het is immers duidelijk dat we voor het onderwijs de besten nodig hebben.»

J. Wallage, staatssecretaris onderwijs (Ned.): Onderwijs is ook een cliënt-systeem geworden waarin de winst- en verliesrekening per kleine eenheid wordt opgemaakt. De belangenbehartiging en de complexiteit van de regelgeving maken een afweging over een breder geheel praktisch onmogelijk. Politiek in de jaren negentig moet de relatie tussen **kosten en baten** weer op de agenda plaatsen en zeggen: «Fijn, al dat onder de kin-kietelen van kleinschaligheid, maar niemand weet meer wat de prijs is.»

Luc Huyse, professor K.U. Leuven: «**Studiebeurzen** zijn als zuurstofflessen. De enen bereiken de top met zuurstofflessen, de anderen zonder. Je kan niet zeggen: ze hebben beide de top gehaald, schaf de zuurstofflessen maar af.» □

LERAAR – LEERLING : MENS ONTMOET MENS

PEDAGOGISCHE VISIE OP ONDERWIJS

De laatste vijftig jaar is intens aan onderwijsvernieuwing gedaan. Waar staan we nu? Wat willen we in de toekomst? Welke pedagogische visie moet aan de basis liggen van de toekomstige ontwikkelingen? Over deze vragen naar de grondslagen van opvoeding en vorming in het onderwijs schreef Valeer Van Achter een boek dat de filosofische toer op gaat. Centraal staat de relatie tussen leraar, leerling en werkelijkheid.

Valeer Van Achter was vele jaren docent aan een lerarenopleiding. Nu is hij opdrachthouder voor het *Project Fundamentele Pedagogiek* bij het pedagogisch Bureau van het Nationaal Secretariaat van het Katholiek Onderwijs in Brussel.

– Van Achter: Mijn boek is een debatboek over de netten heen. De basis ervan is humanistisch maar hier en daar spreek ik vanuit mijn christelijke overtuiging. In mijn boek koos ik voor vier invalshoeken: de kansengelijkheid, de inhoud van cultuur en vorming, de pedagogisch–antropologische bezinning en de dialogale pedagogiek en didactiek.

Het onderwijs heeft de taak niet alleen *leerstof* mee te geven aan de leerlingen maar ook een basis waarmee ze zich als mens kunnen verwezenlijken. Pas als je visie op de mens echt gefundeerd is komt meteen ook de zin van het opvoeden aan het licht.

De idee van vorming is de belangrijkste in onze pedagogische visie op het secundair onderwijs. Vorming is evenwel niet hetzelfde als *opleiding*. Daar gaat het om een heel zakelijk–functionele aangelegenheid die eerder betrekking heeft op onderricht, leren, bijbrengen van vaardigheden, taken vervullen voor de praktijk enz. Bij opleiding let men op de te leren taak, niet op de persoon. Deze persoon wordt als dusdanig niet gevormd: wie goed overweg kan met de praktische kant van het leven, is daarom nog geen goed gevormd mens. Hij heeft alleen maar veel geleerd. De correcte vertaling van *Bildung* is *geestesvorming*. In het Frans bestaat daarrond geen traditie. Men neigt naar *formation culturelle* maar een gecultiveerde mens is niet helemaal hetzelfde als een

De diepste kern van de geestesvorming gaat uit naar de vorming tot *vrije mens*, een mens die met de *dingen van de geest* bezig is. Wie de uiteindelijke zijns–zin van het menselijk bestaan begrepen heeft, is gevormd. Het is duidelijk dat geestesvorming méér is dan verstandelijke vorming.

– Wat moeten wij ons voorstellen bij een triadisch dialogale pedagogiek?

– Van Achter: De hoofdbekommernis gaat uit naar een evenwichtig denken over opvoeding en geestesvorming, dus over het pedagogische en het didactische. We sluiten aan bij het centrale begrip *dialogoog*. Een pedagogisch denken, gebaseerd op dit basisbegrip, houdt in dat hier sprake is van een bemiddelende dialoog, waarbij het vormingsobject op de voorgrond komt in de dialoog van opvoeder en opvoeding, of leraar en leerling. Opvoeding zien we als vrijmaking tot dialogiteit op alle vlakken van het menselijk bestaan, terwijl geestesvorming de nadruk legt op het zich bekwamen in dit dialogeren.

– Wat is de betekenis van de twee driehoeken?

– Van Achter: In het schema kunnen we een pedagogische en een didactische driehoek onderscheiden. In de **pedagogische driehoek** is

In goed onderwijs staat de dialoog centraal.

er de horizontale pedagogische ontmoeting van opvoeder en opvoeding.

Tussen opvoeder en opvoeding staat ook een wereld die hen tegelijk overstijgt: de natuurlijke wereld, de religieuze, de historische. De opvoeder leert dat het voor het leven en overleven noodzakelijk is zich met de objectieve wereld dialogaal te onderhouden: zijn natuurlijke verbondenheid te erkennen; zijn cultuurverbondenheid als mogelijkheid voor zijn geestelijke waarden–oriëntatie te benutten; zijn maatschappelijke verbondenheid om te vormen tot sociaal engagement; zijn religieverbondenheid spiritueel te beleven.

Het gaat dus steeds om de dialoog kind–wereld, bemiddeld door de dialoog kind–volwassene. Het doel is een constructieve, dynamische, humane relatie aan te gaan van

zichzelf met de natuur, de medemens, de maatschappij en God. Zo bouwt de jongere een toekomst op voor zichzelf en voor anderen. Antropologisch wordt de mens gezien als een wezen dat zich aan de wereld ontwikkelt, optrekt.

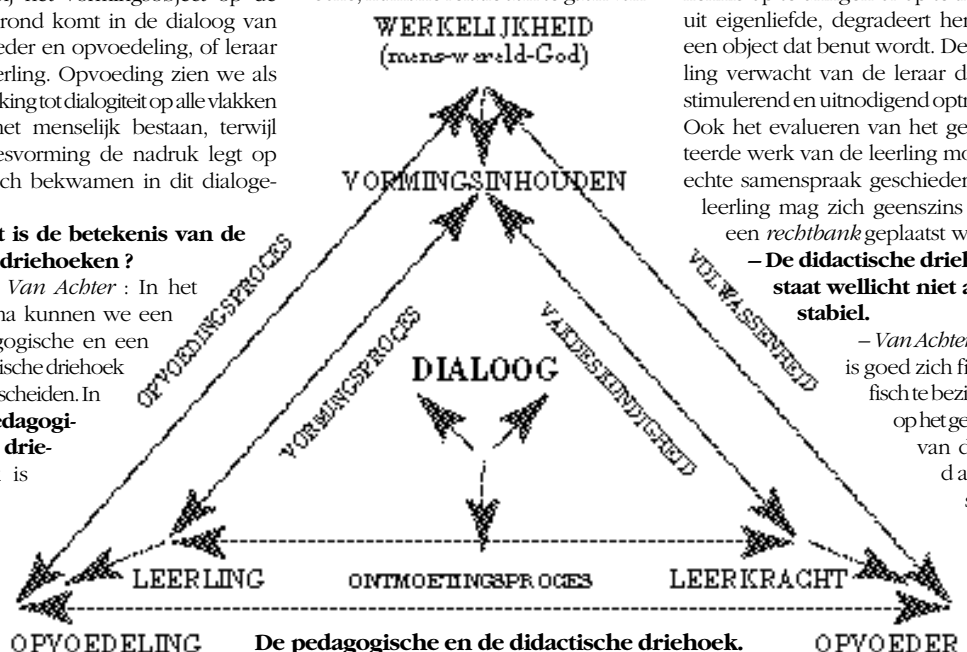
Er bestaat ook een **didactische driehoek**.

In het schema staat hij in het binnengebied van de pedagogische driehoek omdat de fundamentele oriëntatie reeds aangegeven wordt door het pedagogische. Door aan geestesvorming te doen wordt geen nieuwe richting in het pedagogische ingeslagen. De pedagogiek geeft de humane basisoriëntatie aan van de didactiek.

Elke poging van de leraar om macht uit te oefenen op de zich vormende, door bijvoorbeeld zijn kennis op te dringen of op te treden uit eigenliefde, degradeert hem tot een object dat benut wordt. De leerling verwacht van de leraar dat hij stimulerend en uitnodigend optreedt. Ook het evalueren van het gepresterde werk van de leerling moet in echte samenspraak geschieden. De leerling mag zich geenszins voor een *rechtbank* geplaatst weten.

– De didactische driehoek staat wellicht niet altijd stabiel.

– Van Achter: Het is goed zich filosofisch te bezinnen op het gebruik van de didactische

driehoek in het onderwijs. Want er kunnen **drie mogelijke eenzijdigheden** ontstaan én bestaan, namelijk de eenzijdig *docerende* leraar of de relatie vormingsstof–leraar met uitsluiting van de leerling; de eenzijdig *animerende* leraar of de relatie leraar–leerling met uitsluiting van de vormingsstof; de eenzijdig *lerende* leerling of de relatie leerling–vormingsstof met uitsluiting van de leraar.

In zulke scheefgetrokken situaties is ook de gezonde basis voor de dialogale didactiek bedreigd. De eenzijdig docerende leraar vraagt bijvoorbeeld volgzaam en brave leerlingen die hun marginale positie aanvaarden of er tegen protesteren door ordeverstoring of onverschilligheid.

In het evenwichtig hanteren van deze driehoek wordt de essentie van geestesvorming duidelijk. Dit is een bijzonder soort ontmoeting, waarbij een mens –de leerling– zich richt tot een ander mens –de leraar– en ze beiden in een waarachtig geestelijk samenzijn gericht zijn op iets waardevols, waarbij de leerling steeds op de hulp van de leraar kan rekenen om uiteindelijk een authentieke en diepe ervaring van de werkelijkheid op te doen. De leerling komt tot de kern van de zaak door de ontmoeting met de leraar, die er al mee vertrouwd is. *Il n'y aura jamais d'autre enseignement valable que celui qui va d'un homme à un autre homme.* □

TE DUUR

Met veel belangstelling las ik een proefnummer van uw tijdschrift KLASSE. Informatief op hoog niveau, taalkundig verzorgd, vormgeving boeiend. Toch ga ik mij niet abonneren en wel om de volgende reden : «Als leerkracht wetenschappen–aardrijkskunde lagere cyclus, vrij technisch onderwijs, woonachtig in dezelfde gemeente waar ik les geef ben ik het zat dat weer een aanslag gepleegd wordt op mijn budget !».

Voor aardrijkskunde dien ik mij door de inspectie verplicht te abonneren op het informatieblad leraars aardrijkskunde. Verder heb ik mijn lidmaatschap van de werkgroep aardrijkskunde Antwerpen en de Vlaamse vereniging van leraars aardrijkskunde reeds afgeschaft. Als leraar biologie heb ik mijn abonnementen op «Hamster» en vereniging leraars biologie afgeschaft. Als leraar fysica en chemie...

Dank zij de invoering van het gemeenschappelijk jaar en de daaruit voortvloeiende reorganisatie van 2de en 3de jaar heb ik de

handboeken als presentemplaar zelf betaald om bij te blijven.

De directie van onze school vindt het niet nodig dat KLASSE ter inzage in de leraarskamer ligt. Ik weiger dan ook categorisch om te betalen voor informatie. Wat ik moet weten voor mijn taak dient U, als ministerie, mij te melden, dat is UW plicht. Wat ik wil weten om en rond het onderwijs lees ik zelf wel. Tenzij dat U voorziet in een aftrekpost op mijn belastingsformulier. U begrijpt, genoeg is genoeg ! □

Paul Wyckmans, Kontich

Naschrift : *Juist om de door u aangebaalde redenen sturen we elke maand twee gratis exemplaren naar elke school. U bent dus belemmerd niet verplicht om een abonnement te nemen. Maar wie dat wél wil kan dat. Duizenden leraars doen het. Maar er is blijkbaar ook nog op veel scholen een gebrek aan doorstroming van informatie. Dat geldt spijtig genoeg niet alleen voor KLASSE...*

EVEN UIT HET ONDERWIJS

Ik ben lerares maar wil nu (minstens voor enkele jaren) thuis blijven om voor de kinderen te zorgen. Hoe lang kan ik wegblijven? En wat is in die periode mijn statuut?

Als u vastbenoemd bent en op dit ogenblik minstens een halve betrekking hebt kunt u uw loopbaan voltijds of deeltijds onderbreken voor een maximale totale duur van **60 maanden**.

Tijdens uw loopbaanonderbreking bent u **statutair «met verlof»**. Dat wordt gelijkgesteld met een periode van dienstactiviteit die in aanmerking komt voor de vaststelling van de administratieve en geldelijke anciënniteit. U krijgt geen wedde, vakantiegeld of eindejaarstoelage. Kinderbijslag en sociale zekerheid lopen gewoon door.

Wie daar recht op heeft kan een **onderbrekingsuitkering** van zo'n 10.000 frank per maand ontvangen (pas verhoogd met 2.000 fr. voor twee kinderen). Die wordt dan beschouwd als een vervangingsinkomen. Voor het **recht op rustpensioenen** en de berekening ervan wordt alleen het eerste jaar van uw onderbreking integraal meegeteld. Als u kinderen hebt onder de zes jaar: de drie eerste jaren. De andere jaren tellen alleen volledig mee als u 7,5 % betaalt op de wedde die verschuldigd zou zijn voor de niet-gepresteerde opdracht.

De Dienst Informatie en Documentatie heeft al een tijdje geleden een overzichtelijke brochure uitgegeven met alle mogelijkheden: «Een baan in het onderwijs: even eruit?» (Editie aug. '90). De brochure is gratis. Wie zich wil vestigen als zelfstandige komt nu niet meer in aanmerking. Maar dat staat nog niet in deze brochure.

MIJN WERKSTATION

Dank u wel voor de informatie over de werkstations (KLASSE 17). Toch had ik ook graag het telefoonnummer van het werkstation dat mijn dossier behandelt. Kunt u dat niet publiceren?

We hebben in de vorige **KLASSE** al een hele reeks telefoonnummers vermeld waar u zeker meer inlichtingen kunt krijgen. Maar het is niet de bedoeling dat zo'n 100.000 leraars nu meteen de hele dag de mensen op hun werkstation met allerlei vragen kunnen overvallen. Elke ambtenaar moet toch nog gemiddeld zo'n 750 dossiers behandelen. Administratieve toestanden worden in de eerste plaats met de **administratie van de eigen school** geregeld. Die neemt indien nodig contact op met het werkstation. Bovendien is **schrijven** meestal efficiënter dan bellen. De kans op onduidelijkheden en misverstanden wordt daardoor kleiner.

NIEUWE STUDIETOELAGEN

Er is blijkbaar een nieuwe regeling voor studietoelagen die rekening houdt met het kadastraal inkomen. Geldt die ook voor huurders?

De nieuwe regeling houdt niet alleen rekening met het netto-belastbaar inkomen maar ook met het kadastraal inkomen van de woning die een gezin bewoont of bezit. Als dat hoger is dan 20 % van het netto-belastbaar inkomen valt u uit de boot. Het doet er niet toe of u eigenaar of huurder bent. Het kadastraal inkomen van een woning die u bezit maar waarin u niet woont wordt tweemaal aangerekend. Zo'n vijf procent studenten krijgen hierdoor geen beurs meer. De gespaarde 140 miljoen gaat naar de meest behoeftige studenten en meer sociale voorzieningen in het HOBu. Vorig schooljaar kregen 116.185 leerlingen in het secundair onderwijs een beurs (gemiddeld 6424 fr., totaal 746 miljoen fr.) en 39.282 studenten in het hoger onderwijs (gemiddeld 45.110 fr., totaal 1772 miljoen fr.).

– Er is een **nieuwe brochure** klaar over Studietoelagen.

U kunt die gratis krijgen bij het Centrum voor Informatie en Documentatie
Koningstraat 150 – ☎ 02-210 54 00.

– Uw aanvraag voor toelagen moet dit jaar pas binnen zijn vóór 30 november. De Dienst voor Studietoelagen heeft trouwens ook een **nieuw adres**: Koningstraat 138 – 6de verdieping – 1000 Brussel – ☎ 02-211 42 11.

VRAAG HET DE MINISTER ZELF

Er komt veel druk op directies. Ze moeten meer manager zijn dan pedagoog. Hoe zal dat kunnen veranderen. Welke kansen zijn er om een echt middenkader uit te bouwen?

Coens: «Deze problemen verdienen een aparte, nieuwe benadering. De oplossing moet worden gezocht in een systeem waarbij beide functies in grotere samenwerkingsverbanden worden georganiseerd (per inrichtende macht, per scholengroep...). Op die manier kunnen sommige specifieke managementfuncties losgekoppeld worden van de pedagogische functies. De school staat of valt met de directie. Die moeten we bevrijden van een hele hoop taken die niet wezenlijk zijn. Vooral in het basisonderwijs is het probleem manifest. Een gelijktijdig gedurfd herdenken van het prestatiestelsel van leraars zou ruimte kunnen creëren voor een pedagogisch middenkader. Toch zal de vlakke loopbaan voor de meeste leraars vlak blijven.»

Zouden geschillen i.v.m. de rechten van de scholen niet op schoolniveau moeten worden geregeld?

Coens: «De regeling in het besluit organisatie secundair onderwijs gaat er inderdaad vanuit dat zoveel mogelijk op schoolniveau geregeld dient te worden, zeker als het om examengeschillen gaat.

In geval de beslissing van de klasseraad wordt betwist heeft men het recht op overleg met de afgevaardigde van de inrichtende macht of de klasseraad. Indien nodig kan de klasseraad nadien opnieuw worden bijeengeroepen. Mochten er dan nog betwistingen zijn, kan beroep worden aange tekend bij een speciale beroepscommissie waarvan de inrichten-

de macht de samenstelling en procedure bepaalt.

Deze beroepscommissie is nog steeds op het niveau van de school en het beroep moet voorafgaandelijk ingesteld worden aan het beroep bij de rechtbanken.»

Wie betaalt de computers in het stedelijk en het gemeentelijk onderwijs?

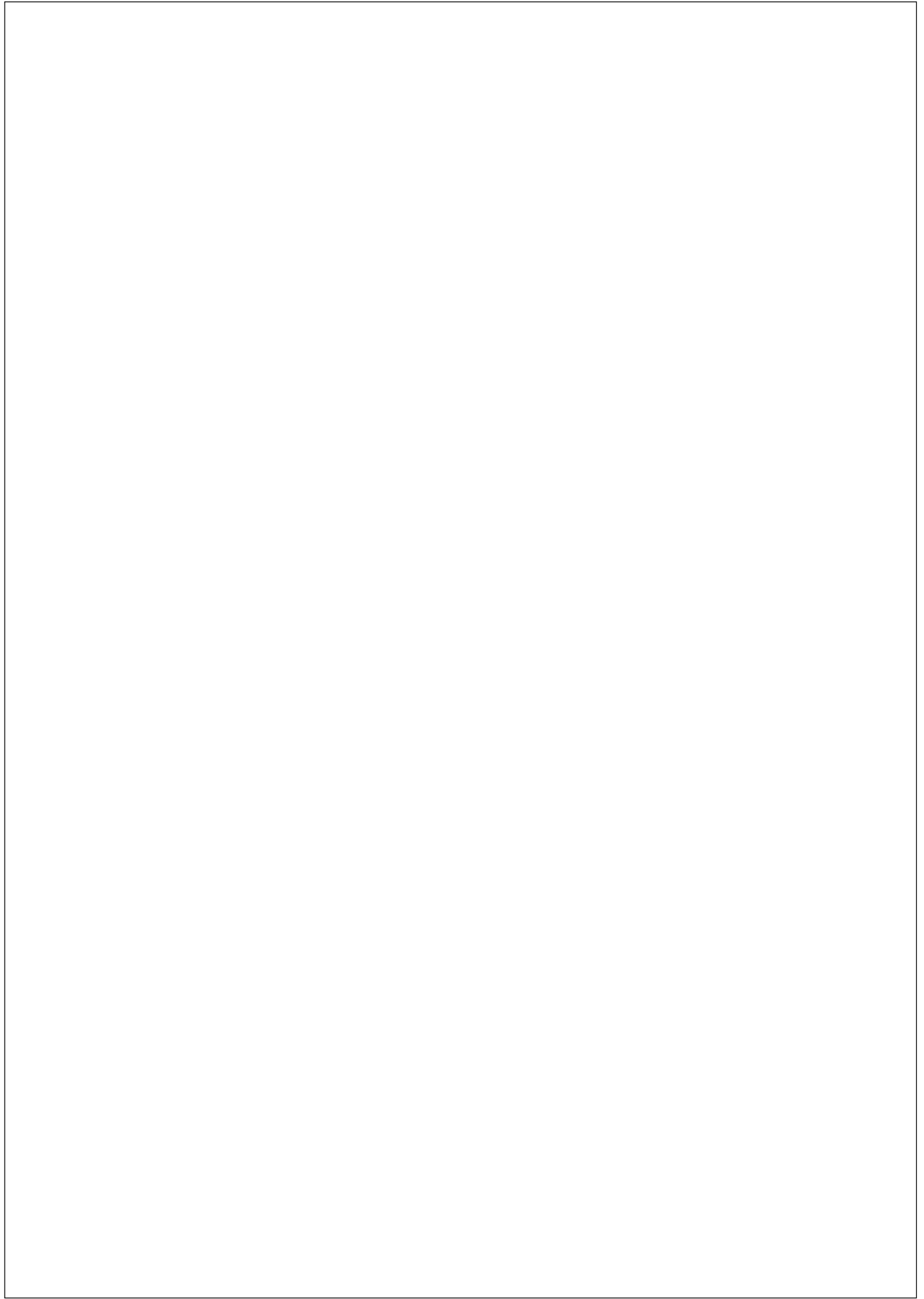
Coens: «Computers die door de scholen aangekocht worden, worden betaald met de werkmiddelen die aan de school toegewezen worden.

Voor de schooljaren 1988–1989 en 1989–1990 werden supplementaire kredieten toegekend voor de «modernisering van de uitrustingsapparatuur», in het bijzonder voor bepaalde studierichtingen in het technisch en beroepssecundair onderwijs. Voor het schooljaar 1988–1989 kwam dit neer op een bedrag van 993 fr. per regelmatig ingeschreven leerling, voor 1989–1990 was dit 1.755 fr. per regelmatig ingeschreven leerling.

Voor het schooljaar 1990–1991 werden deze kredieten niet meer afzonderlijk toegekend maar meteen verrekend in de algemene werkingstoelage die verhoogd werd.»

Voor uw vragen over onderwijs moet u bij het Centrum voor Informatie en Documentatie zijn:
Koningstraat 150 – 1000 Brussel – ☎ 02-210 54 00

LERAARS ENGELS

De *Vereniging Vlaamse Leerkrachten Engels* heeft haar leden ook dit schooljaar weer heel wat te bieden. Vooral voor de klaspraktijk zijn er leuke mogelijkheden.

U kunt bijvoorbeeld een beroep doen op de V.V.L.E. om een native speaker in uw klas te halen. U kunt ook gastsprekers uitnodigen van het American Cultural Center (Mevr. Kaula – Assistent Cultural Attaché – Bolwerksquare 1 – 1050 Brussel – ☎ 02-513 38 30). Daarbij kiest u uit verschillende thema's : het Amerikaanse onderwijsstelsel, hun economie, de rol van Amerika in Europa enz.

Van half januari tot begin februari toert de Engelse groep *Word & Action* opnieuw langs de Vlaamse scholen. Zij brengen een bijzondere vorm van improvisatie-theater waarbij de leerlingen (minimum 80 – maximum 100) een grote rol spelen. U moet wel snel de V.V.L.E. contacteren om deze groep te boeken.

Daarnaast heeft de V.V.L.E. een driemaandelijks *Newsletter*; tegelijk ledenblad en vaktijdschrift. De *Help Line* is een taaltelefoon waar leden met vragen terecht kunnen. Ten slotte promoot de V.V.L.E. ook een nieuw Engels tijdschrift voor leraren Engels als een vreemde taal : *English a World Language* (the English Speaking Union – Dartmouth House – 37 Charles Street – London W1X 8AB – ☎ 00-44-71-493 3328 – 6 pond voor de 2 nummers van 1991).

V.V.L.E. – V.V.L.–Huis – *Zwijgerstraat 37 – 2000 Antwerpen* – ☎ 03-237 65 59 of *Raymond Janssens – J.F. Kennedylaan 8 – 2630 Aartselaar* – ☎ 03-887 64 54 (woensdagavond)

HOMO'S EN ONDERWIJS

De Nederlandse staatssecretaris Wallage steunt met een aanbevelingsbrief aan de scholen een brochure over *(Homo ?)seksuele vorming*. Die werd samengesteld door het Homo Overleg Seksuele Vorming. Voorlichting over homoseksualiteit zou moeten worden losgekoppeld van Aids-voorlichting en een vaste plaats krijgen in biologie, gezondheidsleer, maat-

NIEUWE TENTOONSTELLINGEN

☐ **De Kinderstreek** : voor de basisschool

De kans om een museum achter de schermen te bekijken : de reserves, de leeszaal, het archief enz. Volgt een wandeling door de zalen waarbij de leerlingen één schilderij uitkiezen voor verdere bespreking. Daarna kunnen de kinderen creatief uitdrukking geven aan opgedane kennis en ervaring. Hun schilderijtjes worden in diezelfde ruimte, de Kinderstreek geëxposeerd.

Scholen uit Deinze doen gratis mee, scholen buiten Deinze betalen 10 fr. per leerling ouder dan 6 jaar. Het aantal deelnemers is beperkt tot één klasgroep. Het programma duurt een halve dag.

Museum van Deinze en Leiestreek – Lucien Matthijsslaan 3-5 – 9800 Deinze – ☎ 091-86 00 11

☐ **Antwerpen Miniaturstad** : vaste tentoonstelling

In een 100 jaar oude havenloods staat een groot stratenplan met alle belangrijke Antwerpse gebouwen op schaal 1/87. Alle gebouwen en modellen worden in eigen atelier gemaakt. De maquettebouwers kunt u achter glas aan het werk zien. Elke namiddag, om 13 u., 14 u., 15 u., 16 u. en 17 u. is er een klank-lichtshow waarbij mini-Antwerpen tot leven komt. De toegang voor schoolgroepen is 50 fr. per leerling. Een gids voor een didactische rondleiding kost 500 fr. extra en moet u vooraf aanvragen.

Antwerpen Miniaturstad – Scheldekaai – Hangar 15 – 2000 Antwerpen – ☎ 03-237 03 29

☐ **Technobiotics** : tot 31 december

Een unieke tentoonstelling over de modernste mogelijkheden om menselijke organen en ledematen te vervangen of te ondersteunen. Elke maand is er een nieuwe uitgave van de KB-Kwis-

schappelijke vorming, algemene seksuele voorlichting enz. De brochure geeft daarvoor suggesties.

Omdat leraars vaak nog te weinig weten over homoseksualiteit heeft het Nederlands Ministerie voor Onderwijs en Wetenschappen ook

foon-wedstrijd. Telkens vier meerkeuzevragen waarvan u het antwoord op de tentoonstelling kunt vinden. Elke maand verloot de KB drie spaarboekjes (5000, 3000 en 2000 fr.) onder de winnaars. De toegang is gratis. Rondleidingen vraagt u best op voorhand aan. Ze duren één à anderhalf uur en zijn vooral gericht op leerlingen hoger secundair onderwijs, alhoewel ook de andere niveaus mogen langskomen. De rondleidingen zijn gratis en de groep is best beperkt tot zo'n 20 à 25 leerlingen.

KB – Technocentrum – Eiermarkt 20 – 2000 Antwerpen – ☎ 03-223 46 30

KLASSETIP VAN DE MAAND

☐ **EURO SPACE CENTER**

Het Waalse Libin brengt de jeugd naar de sterren : het Euro Space Center brengt de ruimtevaart binnen ieders bereik.

☐ **VASTE TENTOONSTELLING**

Bemande en onbemande ruimtevaart, telecommunicatie, leven in de ruimte, praktische resultaten van het ruimteonderzoek enz. Bezoek aan het Training Center, filmprojecties, Space Show, Holorama en Planetarium. De toegangsprijs is 150 fr. per leerling, de leraar mag gratis meekijken. Voor de SHOW-

SCAN (een film in vier dimensies !) betaalt iedereen 100 fr. extra.

☐ **STAGES**

Jongeren krijgen vijf dagen (van zondag tot vrijdag) of twee dagen (van vrijdag tot zondag) een amateur-opleiding tot astronaut. Er zijn 3 programma's : *Space Camp* (van 10 tot 12 jaar), *Space Academy niveau 1* (van 12 tot 15 jaar) en *Space Academy niveau 2* (van 15 tot 18 jaar). De activiteiten zijn verdeeld over de kennis van de ruimtevaart, haar praktische toepassingen (o.a. zelf een raket lanceren, opmaken van weerberichten, ontvangen en verwerken van satellietgegevens, ruimtemaaltijd) en een fysieke training (multi-axis stoel, gewichtloosheidsstraining). Het programma leidt tot het maken van een ruimtevlucht met een dynamische vluchtsimulator en een model van de Space Shuttle op ware grootte. Werken in gewichtloosheid (ruimtelaboratorium staan daarbij geprogrammeerd).

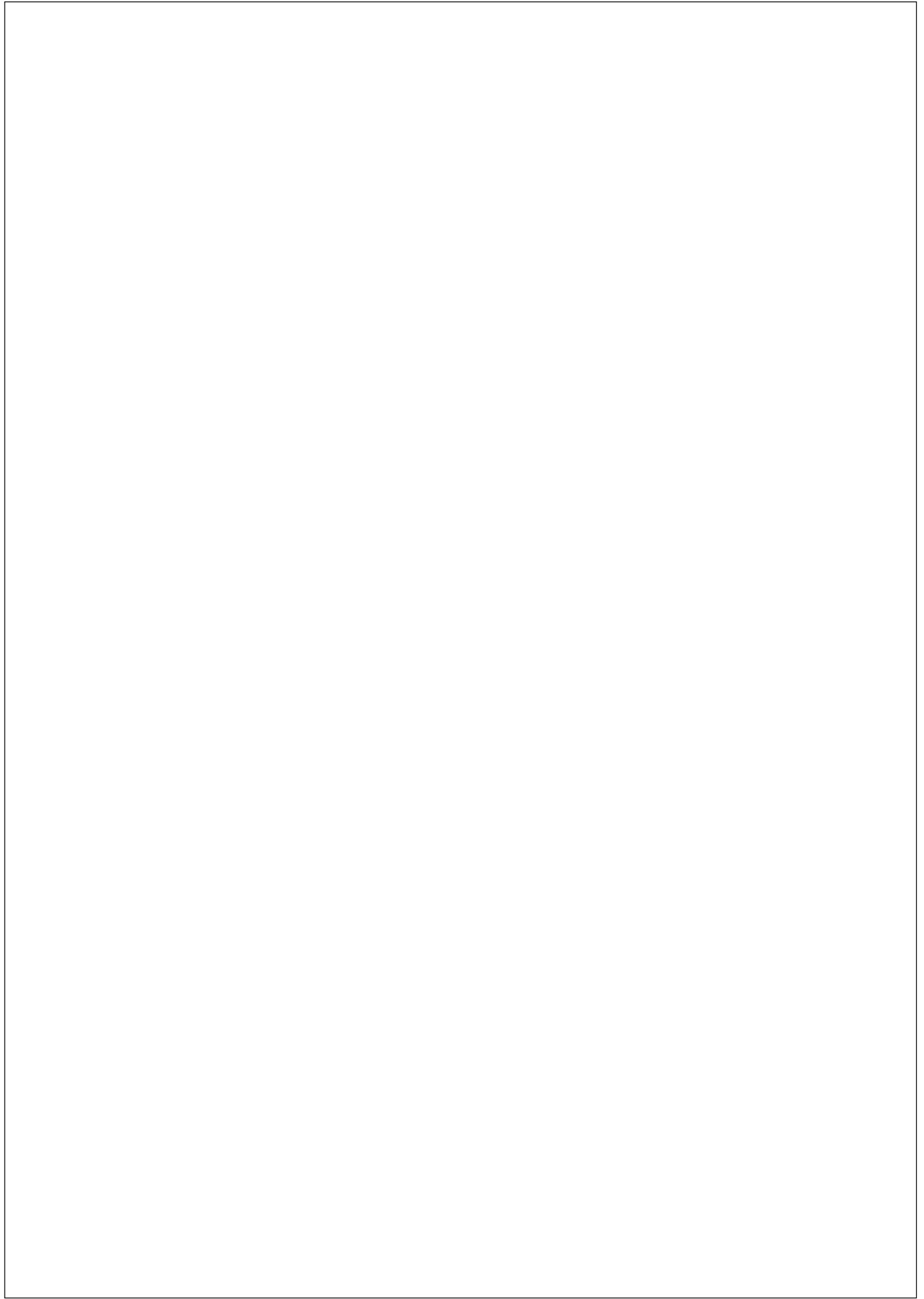
De stage kost tijdens het schooljaar 9900 fr. per leerling (vijf dagen) of 4200 fr. per leerling (twee dagen).

Euro Space Center Belgium – Rue de vant les Hêtres 1 – Redu-Transinne – 6890 Libin – ☎ 061-65 64 65

meegewerkt aan het boek «Homoseksualiteit voor beginners». Het is speciaal bedoeld voor leraars in het secundair en hoger onderwijs. Het behandelt o.a. de normen die ze hanteren en de beelden die hen onbewust beïnvloeden.

– Voor de brochure «(Homo ?) seksuele vorming» maakt u 7,50 gulden over op gironummer 2945165 t.a.v. A. Ramkema, H.O.S.V.O.
– Het boek «Homoseksualiteit voor beginners» kost 29,50 gulden en is uitgegeven door Van Gennep, I.S.B.N. 9060126513.

DE VIJAND ZIT IN ONSZELF

De Nederlandse *Stichting Vredesopbouw* produceert voortdurend lesmateriaal over conflicten, macht en geweld (in gezin en samenleving), vijandbeelden en (sociale) rechtvaardigheid. Veel van dit materiaal is zonder meer ook bruikbaar in ons Vlaams onderwijs.

Voor **het basisonderwijs** is er bijvoorbeeld het werkboek voor 4- tot 12-jarigen *Vredes- en ontwikkelingseducatie*. Het boek geeft tal van suggesties, beschrijft zeven projecten (met werkbladen) en bespreekt de plaats van vredes- en ontwikkelingseducatie in de school. De losbladige map telt 288 blz. en kost ongeveer 500 fr. *Agressie in de kleuterwereld* (± 70 fr.) gaat over oorlogsspeelgoed, agressie, ruzie en geweld op televisie. *Vechten met je vriendje* (± 70 fr.) beschrijft ervaringen uit de kleuterschool. *Vrede en de bril van de schrijver* (± 75 fr.) gaat over kinderboeken voor 8- tot 12-jarigen. In *Dat noem ik geen oorlog meer* (± 160 fr.) praten en tekenen kinderen over oorlog en vrede.

Voor **het secundair onderwijs** is er het werkboek voor 12- tot 16-jarigen *Zijen wij* (± 360 fr.). De thema's vooroordelen, vijandbeelden, racisme, discriminatie en minderheden worden praktisch uitgewerkt. *Kruip 'ns in de huid van een ander* (± 75 fr.) gaat over jeugdboeken voor 12- tot 16-jarigen. *Wie niet sterk is* (± 75 fr.) gaat over kinder- en jeugdliteratuur voor 8- tot 16-jarigen met nadruk op inventief en creatief denken.

Daarnaast geeft de Stichting het maandblad *Vrede* uit (10 nummers per jaar, ± 700 fr. per jaargang). U kunt steeds een gratis proefnummer aanvragen.

Ik zie, ik zie wat jij niet ziet is de titel van een reizende tentoonstelling over vooroordelen, discriminatie en zondboekverschijnselen. Hij is opgebouwd als een educatief spelencircuit voor groepen kinderen van 10 tot 13 jaar. Het parcours duurt ongeveer één uur en wordt afgelegd door groepen tot maximum 30 leerlingen begeleid door hun leraar. Een voor- en nabespreking behoort tot de mogelijkheden. □
Stichting Vredesopbouw – Educatieve

projecten – Oosterkade 13 – 3582 AT Utrecht – ℳ 00-31-30-540404 – De meeste uitgaven zijn ter inzage en leverbaar bij Forum voor Vredesactie – Van Elewijckstraat 35 – 1050 Brussel – ℳ 02-640 19 98

CONSUMENTENOPVOEDING

Wasmiddelen, Verpakkingen en Onderhoudsprodukten zijn de titels van drie nieuwe brochures van het Onderzoeks- en Informatiecentrum van de Verbruikersorganisaties. De brochures leren de consument bewust aan te kopen, kritisch te verbruiken en zorgzaam om te springen met het afval.

Bij de brochures horen drie dossiers met cijfermateriaal en uitleg. Die dossiers vormen een kant-en-klaar pakket voor klassikaal gebruik. *Wasmiddelen* en *Verpakkingen* zijn al klaar. *Onderhoudsprodukten* volgt binnenkort.

Het O.I.V.O. gaat in de toekomst ook naar de scholen toe met deze thema's, zowel voor (korte) voordrachten als voor meerdaagse projecten.

De brochures zijn gratis (enkel 70 fr. postzegels sturen), de dossiers kosten 120 fr. per exemplaar. □

O.I.V.O. – Marcella Dekeyzer – Opperstraat 28 – 1050 Brussel – ℳ 02-513 80 70

DE GESCHIEDENIS IN

Het *Provinciaal Gallo-Romeins Museum* van Tongeren sluit nu zijn deuren om in het voorjaar 1993 uit zijn as te verrijzen. Waarschijnlijk zal nog voor de zomervakantie het huidige gebouw tegen de vlakte gaan. Na een diepgaand archeologisch bodemonderzoek zal op hetzelfde terrein een nieuw gebouw verschijnen.

In de kelder komt een attractieniveau waar de meest gesofisticeerde media de bezoekers meesleuren in het avontuur van de archeologie. De eerste verdieping zal de studiecollectie herbergen. Een belangrijk deel van de verzameling wordt er chronologisch en typologisch tentoongesteld. □
Provinciaal Gallo-Romeins Museum – Kielstraat 15 – 3700 Tongeren – ℳ 012-23 39 14

VORMING VOOR LERAARS

□ ALGEMEEN

- Initiatie MS-DOS (5 en 12 november), Installatie van een PC (7 en 14 november), Word Perfect voor gevorderden (vanaf 4 november), Dynamic Environment (vanaf 5 november), Datacommunicatie (vanaf 6 november), Initiatie informatica voor directies (vanaf 19 november). (Org. : J).
- Stemtechniek voor leerkrachten: vanaf 5 november. (Org. : J).
- Heldere teksten schrijven : 12 en 26 november (Novotel Zaventem). (Org. : A).
- Trainingscursus schrijven (3 week-ends : 8-10 november, 6-8 december en 24-26 januari); Doorwerk cursus creatief schrijven (3 week-ends : 31 januari-2 februari, 21-23 februari en 20-22 maart). (Org. : B).
- Symposium Kinderen rouwen ook : 16 november (Geel) of 14 december (Kortrijk). (Org. : C).
- Een zondboek in de klas : pesterijen op school (6 november basisonderwijs, 13 november secundair onderwijs); Praatjes bij plaatjes : didactiek bij beeldmateriaal (4 december). (Org. : D).
- Klasseverschillen in de klas : 28 tot 30 oktober. (Org. : E).
- Landschapsdag : 30 november (Diepenbeek). Prijs : 135 fr. voor leraars. Het Departement Onderwijs betaalt uw treinkaartje. (Org. : H).

□ BASISONDERWIJS

- Tros T.V.-cursus Creatief met Karton : 7 uitzendingen van 7 november tot 20 december. Met handboek en werkmateriaal bij Standaard Uitgeverij/Tirion, ± 690 + 990 fr.

□ SECUNDAIR ONDERWIJS

- Eine Stunde Deutsch (6 november), The use of authentic materials in English Language Teaching (20 november). (Org. : J).
- Mediakeuze en didactisch gebruik van overheadprojectie, dia en video (7 november); Methodisch verwerken van video-programma's (13 en 20 november); Lay-out en vormgeving (15, 22 en 29 november); Video-programma's maken (5 en 12 de-

- cember). (Org. : B).
- Problematiek van de scholierenrechten (23 oktober); De computer in de klas : een andere aanpak vereist ? (6 november); Hoe kies je een goed schoolboek ? (20 november); Dyslexie en dysorthografie in het S.O. (4 december). (Org. : F).
- Zware problemen met zware metalen (26 oktober, campus Diepenbeek); De ozonlaag (28 maart, Provinciehuis Antwerpen). (Org. : G).
- Hoe B.S.O.-leerlingen aanzetten tot lezen ? (13 november); Tekstverwerking in de lessen Frans-beginners (7, 14, 21 en 28 november); Waarheen met de grammatica Engels ? (20 en 27 november); Opstarten van een eigen bedrijf (7 november). (Org. : D).

DE ORGANISATOREN :

A: Kluwer Opleidingen – Desguinlei 6 – 2018 Antwerpen 1 – ℳ 03-237 00 65

B: Stichting – Lodewijk De Raet – Liedtsstraat 27 – 1210 Brussel – ℳ 02-242 01 11

C: IPSOC – bijscholing – Doorniksesteenweg 145 – 8500 Kortrijk – ℳ 056-22 15 24

D: Kempens Instituut voor Onderwijsbegeleiding – Patersstraat 26 – 2300 Turnhout – ℳ 014-41 54 68

E: Impuls – Albertlaan 27 – 3200 Aarschot – ℳ 016-56 95 68

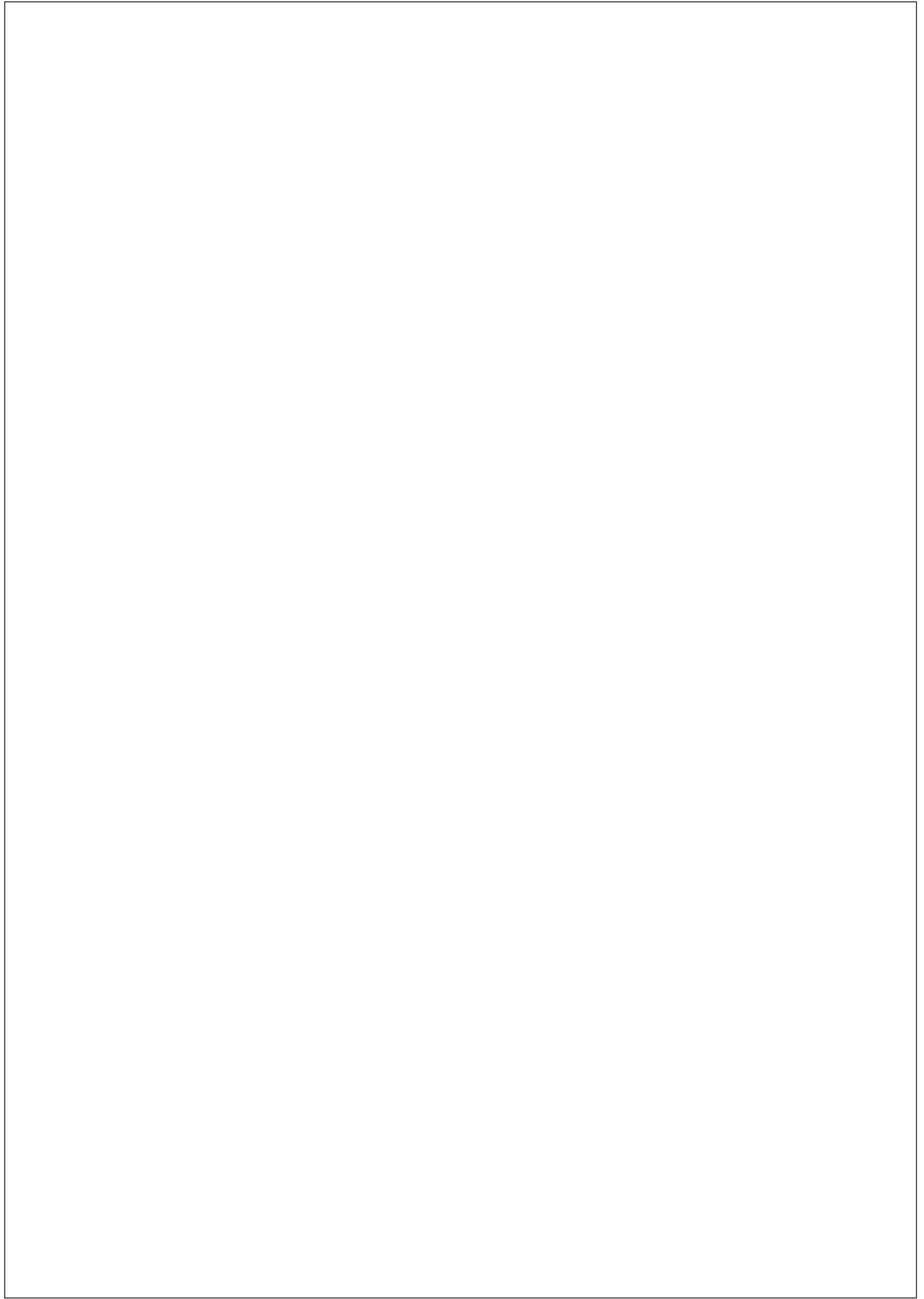
F: Centrum voor Didactische Vernieuwing – VIIIde Olympiadelaan 25 – 2020 Antwerpen – ℳ 03-827 78 90 toestel 280

G: Tijdschrift MENS – S. De Nollin – Te Boelaerlei 23 – 2140 Borgerhout – ℳ 03-322 74 69

H: Stichting Limburgs Landschap – Schalkhovenstraat 73 – 3732 Hoelselt – ℳ 012-23 65 96

I: Centrum voor Didactiek – Prinsstraat 13 – 2000 Antwerpen – ℳ 03-220 46 81

J: Centrum voor Beroepsvervolmaking Leraren – Universiteitsplein 1 – 2610 Wilrijk – ℳ 03-820 29 60

(advertentie)

BOSTASSEN

De leraar biologie kan voortaan in vijf Limburgse uitleendepots bostassen met **veldstudiemateriaal** en een volledig uitgewerkt **lespakket voor de eerste graad van het secundair onderwijs** ontlenen.

Met het pakket kunt u een vergelijking maken tussen een open terrein en een bos of kunt u twee of meer bostypes met elkaar vergelijken. In elk biotoop kunnen de leerlingen vier opdrachten uitvoeren: beheer, planten, bodem en bodemdieren. Met het materiaal uit de bostas kunt u allerlei metingen doen (lichtsterkte, temperatuur, luchtvochtigheid en windsnelheid).

Het lespakket bestaat uit een gedetailleerde lesbrief met inleiding, probleemstelling, wandeling, terreinwerk en naverwerking. Praktische tips, werkbladen en syntheseblad zijn eveneens aanwezig. In de bostas zitten nog dia's, transparanten, terreinillustraties, zoekkaarten, informatiebladen en topografische kaarten.

Een uitleenset bestaat uit twee bostasen, een lespakket en wat bijkomend materiaal. U betaalt bij afhaling 1000 fr. waarborg en 200 fr. uitleengeld voor 7 dagen. De afhaalplaatsen: Kinderboerderij Pietersheim Lanaken, Domein Kiewit Hasselt, Natuurhistorisch Centrum De Swaen Voeren, Werkgroep Isis Peer en Heempark Genk. □

Provinciaal Natuurcentrum - Bertie Vanderlee - Populierenlaan 30 - 3621 Lanaken - t. 011-71 44 44

NATUURWETENSCHAPPEN

Het *2de Vlaams Congres Natuurwetenschappen* voor leraars biologie, chemie en fysica (net-overschrijdend) vindt plaats op 16 november 1991 in het LUC te Diepenbeek. Het geeft een overzicht van recente resultaten van wetenschappelijk onderzoek.

Uw bijdrage bedraagt 300 fr., het Departement Onderwijs vergoedt uw reiskosten. U vindt alle gegevens in de omzendbrief OND/VI/4/SP/NATUURW. van 5 augustus die u in uw school kunt inkijken. □

Congres Natuurwetenschappen - Departement Onderwijs - Mevr. S. Pieters - Koningsstraat 138 - Kantoor 514bis - 1000 Brussel - t. 02-211 45 79

NIEUWE PUBLIKATIES

□ **ALGEMEEN**

• **Twijfelgevallen Nederlands**

Wanneer gebruiken we «door-dat» en wanneer «omdat»? Wat is het verschil tussen «destijds», «indertijd», «eerlang» en «eertijds»? Een pri(s)ma onderzoekboek om de puntjes op de i te zetten.

C.G.L. Apeldoorn & S. Pot - Uitgeverij Het Spectrum - 288 blz. - 295 fr.

• **Van bord tot computer**

Dit boek legt de nadruk op de **praktische modaliteiten** voor een verantwoord didactisch gebruik van traditionele én nieuwe media. Platen en borden, overheadprojectie, diaprojectie, audio-media, filmprojectie, televisie, video en computers passeren de revue. Het slot-hoofdstuk toont hoe u deze media in de klas kunt integreren.

J. Heene, J. Saveyn & J. Bonamie - Uitgeverij De Clerck - 328 blz. - 1450 fr.

• **Basisvaardigheden**

De thema's uit de TV-reeks *Noordstraat 17* voor laaggeschoolde volwassenen vormen de basis voor een **reeks didactische mappen**. Elk thema is in meerdere werkvormen verdeeld in een losbladig systeem waarin later ook materiaal uit de praktijk zal verschijnen. De thema's zijn gezondheid, arbeid, wonen, consument, vervoer, vrije tijd, opvoeding/onderwijs en zelfzekerheid.

Vlaams Ondersteuningscentrum voor de Basiseducatie - Kard. Mercierplein 1 - 2800 Mechelen - t. 015-40 19 51 - 295 fr. per thema-map

• **Museumgids van Oostende tot Maaseik**

U vindt hier adres en telefoonnummer, openingstijden en -prijzen, diensten en inhoud van 369 Vlaamse en Brusselse musea. Keuze genoeg!

Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap - Museumfonds - Koloniënstraat 31 - 1000 Brussel - t. 02-510 36 42 - 100 fr.

• **Speelgoed: veilig en verantwoord**

Speelgoed is niet altijd even veilig. Sinds dit jaar is er echter een K.B. dat een aantal voorwaarden oplegt en waarmee onveilig speelgoed uit de handel kan worden genomen. Deze **gratis brochure**

schetst zowel de nieuwe wetgeving als enkele didactische aspecten rond het speelgoed.

Ministerie van Economische Zaken/Onderzoeks- en Informatiecentrum van de Verbruikersorganisaties - de Meertsquare 23 - 1040 Brussel - t. 02-233 61 11

• **Centra voor Levens- en gezinsvragen in Vlaanderen 1991**

Herwerkte index met alle praktische gegevens van deze Vlaamse centra.

Federatie van Consultatiebureaus voor Levens- en Gezinsvragen - M. Lemonnierlaan 1 - 1000 Brussel - t. 02-511 86 56 - 150 fr.

□ **BASISONDERWIJS**

• **Met kleuters onderweg**

Het boek volgt de persoonlijkheidsontwikkeling van het kind van 2,5 tot 6 jaar op de voet. De verschillende **speel- en werkrumten** en de aangeboden materialen en activiteiten illustreren stap voor stap het speel-leerproces.

Pauline Coppens & Rosanne Decraene - Uitgeverij De Sikkel

• **Wegwijs, wegwijzer, wegwezen in boekenland**

Drie lesbrieven - 1 per graad - tonen hoe u op de basisschool de **belangstelling voor boeken** kan aanwakkeren. Met concrete lessuggesties zoals tips voor een bezoek aan een boekhandel of bibliotheek, een boekenbeursspel of een boekenkwis.

Uitgeverij Infodok - Brabantmestraat 95A - 3000 Leuven - t. 016-22 87 44 - 3 x 16 blz. - 3 x 50 fr.

□ **SECUNDAIR ONDERWIJS**

• **Bouwstijlen in Brussel**

Uit de stadswandelingen voor leerlingen secundair onderwijs groeide een overvloedig geïllustreerde brochure. Bij elke bouwstijl horen de opsomming van de belangrijkste kenmerken en tal van Brusselse voorbeelden. En dan de wandelschoenen aan!

Schoolen Museum/Stichting Monumenten- en Landschapszorg - Koloniënstraat 31 - 1000 Brussel - t. 02-510 36 56 - 64 blz. - 295 fr.

KLASSETIP VAN DE MAAND

DE MEESTER IS EEN SCHAT! WAT DOET U MET EEN KIND DAT THUIS DE KLAPPEN KRIJGT?

Pienter, braaf en gevoelig baasje, die Bram. Alleen die blauwe plekken en de pleisters op zijn oog... Statistisch gezien zit er zeker in elke klas een kind dat thuis te veel slaag krijgt. En even veel leraars doen of ze er niets van merken. Ook de kinderen verzwijgen het en zo wordt het probleem nooit opgelost. In het nieuwe boek van Bettie Elias «De meester is een schat» loopt het gelukkig even anders. Lezen en laten lezen!

Het is een knap en ontroerend boekje, zonder veel franjes, rechtuit en zeer herkenbaar. Bram houdt van zijn papa en neemt de schuld voor de klappen op zich. Maar de meester «heeft geen zand in de ogen». Hij wacht niet af en neemt voorzichtig het initiatief. Eerst praat hij met Bram en later ook met de papa. Het loopt niet allemaal van een leien dakje en vooral Bram krijgt er spijt van dat hij «geklikt» heeft. *Bettie Elias* neemt de lezer mee in de gevoelswereld en de twijfels van het jonge slachtoffer. De meester heeft het net als de vader van Bram veel te druk op zijn werk («Een heksenketel!») maar hij neemt zijn verantwoordelijkheid op. Heel gewoon. Hoe het afloopt moet u zelf maar lezen in *De meester is een schat* (Uitgeverij Infodok, 1991, Leuven-Amsterdam). Dit boek verdient een plaatsje in elke schoolbibliotheek. Het is geschikt voor lezers vanaf 8 jaar, voor wie thuis slaag krijgt, voor hun vriendjes én voor hun leerkrachten!

POST UIT BRUSSEL

Interessante omzendbrieven die u in uw school kunt inkijken!

UITSWISSELING

U gaat met uw lagere-schoolklas een weekje naar een Waalse klas en nodigt uw gastheren later uit voor een tegenbezoek. Geen probleem.

Omszendingbrief OND/II/CDG/PB/al/001 van 6 juni 1991.

PAKKET UREN-LERAAR

Er is een nieuwe berekening en aanwending van het aantal wekelijkse uren-leraar in het voltijds gewoon secundair onderwijs.

Omszendingbrief SOZ(91)9 van 12 juni 1991.

ONDERWIJSVOORRANG

Het aanwendingspercentage voor de extra lestijden onderwijsvoorrang voor migranten bedraagt voor het schooljaar 1991-1992 100 % voor het gewoon kleuter-, lager en basisonderwijs en 95 % voor het buitengewoon onderwijs.

Omszendingbrieven B/HJ/LC/HDB/mg van 1 augustus 1991 en OND/II/2.3/CWW van 17 juli 1991.

ADMINISTRATIEVE HULP

Personeelsleden terbeschikkinggesteld wegens ontstentenis van betrekking in het gesubsidieerd onderwijs kunnen tijdelijk worden aangesteld als administratieve hulp in het gewoon kleuter-, lager en basisonderwijs.

Omszendingbrief B/HJ/LC/HDB van 31 juli 1991.

GEZONDHEIDSTOEZICHT/ SOCIALE VOORDELEN

De financiële tussenkomsten van provincies en gemeenten ten gunste van het vrij en gemeenschaps-onderwijs zijn beperkt tot twee domeinen: het gezondheidstoezicht en de aan leerlingen verleen-

de sociale voordelen.

Omszendingbrief JUR 1/11/AVW van 25 juli 1991.

LOOPBAANONDERBREKING

De reglementering van de loopbaanonderbreking voor personeelsleden van het onderwijs en de P.M.S.-centra is lichtjes gewijzigd. Zo wordt bijvoorbeeld de toelating voor de loopbaanonderbreking voortaan gegeven door uw inrichtende macht. Het Departement Onderwijs komt hier niet meer tussen.

Omszendingbrief van 29 juli 1991.

SOCIALE PROMOTIE

De nieuwe regeling waarmee u zelf uw inschrijvingsgeld in het onderwijs voor sociale promotie kunt berekenen.

Omszendingbrief OND/V/4.2/91/1 van 26 juli 1991.

DISCRIMINATIE OP SCHOOL

De Nederlandse Anne Frank Stichting heeft een lange traditie in het maken van onderwijsmateriaal over **racisme en discriminatie**. De belangrijkste uitgave is de *Anne Frank Krant*, een jaarlijks bijgewerkte uitgave over de Tweede Wereldoorlog en het (hedendaags) racisme. De *Anne Frank Krant* verschijnt in twee edities. Eén voor leerlingen van 10 tot 14 jaar en één voor leerlingen ouder dan 14 jaar. U kunt ze los bestellen (47 fr. per exemplaar) of als lespakket.

Het lespakket *Kind in de oorlog* voor leerlingen van 10 tot 14 jaar bestaat uit 25 exemplaren van de *Anne Frank Krant*, 25 werkboekjes, 25 bloemlezingen *Zoiets vergeet je nooit*, 1 video *Kind in de oorlog*, 1 boek *Sporen van de oorlog*, 1 docentenhandleiding en 1 affiche. Dit pakket kost 3 290 fr. zonder verzendingskosten.

Het lespakket *Oorlogsgetuigen* voor leerlingen vanaf 14 jaar bestaat uit 25 exemplaren van de *Anne Frank Krant*, 25 werkboekjes, 1 docentenhandleiding, 1 video *Oorlogsgetuigen*, 1 boek *Sporen van de oorlog* en 1 affiche. Dit pakket kost eveneens 3 290 fr. zonder verzendingskosten.

In 1992 loopt een nieuw project van stapel over racisme, discriminatie en tolerantie in het Europa van vandaag. Het pakket zal bestaan uit een nieuwe *Anne Frank Krant*, een video en een docentenhandleiding. Het zal in een groot aantal talen verschijnen. De film zou op de di-

BOSKLASSEN

Merkenveld is een domein van het Vlaams Verbond van Katholieke Scouts en Meisjesgidsen. Het centrum kan 150 personen herbergen en telt 8 aparte werkruimtes.

Behalve begeleide uitstapen naar Brugge en het natuurdomein Merkenveld heeft het centrum een twaalftal didactische mappen uitgewerkt. *Het Bos, de Boerderij, het Zwin, de Noordzee en de Waterkant* zijn hiervan slechts enkele voorbeelden. Samen met het centrum kunt u voor elk niveau en voor alle studierichtingen een aangepast programma samenstellen.

Er is didactisch materiaal en speel- en sportmateriaal (een sportveld, twee volleybalvelden, pionierhout, autobanden enz.).

De prijs is 2800 fr. per persoon. Per klas van maximum 15 leerlingen is het verblijf gratis voor 1 leraar en 1 begeleider.

Merkenveld - Hans Lemaire - Merkenveldweg 15 - 8210 Loppem - t. 050-27 76 98

THEATER OP SCHOOL

Joris Van den Eynde toert met twee theatermonologen het Vlaamse land door. *Snelheidsduivels en andere beesten* (voor kinderen van 8 tot 12 jaar, 53 min.) en *Handige Harry* (voor kinderen van 7 tot 12 jaar, 65 min.) lenen zich goed voor een **schoolvoorstelling**. Scholen werken vaak samen met een cultureel centrum om zo'n voorstelling

verse televisiezenders komen en het lesmateriaal zou in heel Europa gratis naar de scholen gaan.

Anne Frank Stichting - Postbus 730 - 1000 AS Amsterdam t. 00-31-20-26 45 33

VAKVROUWEN GEZOCHT

Dankzij de *Europese Positieve Actie «B»* kunnen meisjes een opleiding in de metaalverwerkende nijverheid volgen (zie KLASSE 12). Het Instituut voor Naschoolse Opleiding in de Metaalverwerkende en Elektrotechnische Nijverheid (I.N.O.M.) draagt en financiert deze actie. Het I.N.O.M. informeert, motiveert en stimuleert de bedrijven en organi-

te organiseren.

De uitkoopsom voor beide voorstellingen bedraagt 8 600 fr. + 8 fr. per km reiskosten. Een voorstelling is voor maximum 200 leerlingen. Belichting en tribune voor het publiek kan het gezelschap zelf meebrengen. De teksten kunt u op voorhand verkrijgen. Eventueel kunt u ook een nabespreking organiseren.

Theater Spelende Mens - Pretoriastraat 22 - 2600 Berchem - t. 03-235 92 11

BRUSSEL EN BREUGEL

Brussel is de Breugelstad bij uitstek. De Breugelzaal, de pedagogisch opgebouwde Breugelschenking van dokter *Heullens* in het Museum voor Oude Kunst, de Zavel en de Kapellekerk, waar *Breugel* begraven ligt, kunt u nu in **één rondleiding** bezoeken. Uniek aan deze rondleiding is dat u ook het huis van de schilder kunt bezoeken. Dat is momenteel immers in privé-bezit.

De wandeling duurt zo'n drie uur en leraars kunnen zowel in groep als individueel deelnemen. De gids kost 2400 fr. (max. een twintigtal personen per gids) en u betaalt 80 fr. voor de toegang tot het museum. De toegang tot het huis van de schilder is gratis, maar de eigenares vraagt wel een bijdrage voor het werk voor de kankerbestrijding (100 fr. per persoon).

Dienst voor Cultuurpromotie - Naamsestraat 9 - 1000 Brussel - t. 02-513 82 52

seert studiedagen voor leerkrachten. Anderzijds geeft het I.N.O.M. extra middelen aan de Centra voor Deeltijds Onderwijs zodat deze roldoorbrekende thema's kunnen behandelen. Het I.N.O.M. stelt lespakketten ter beschikking en organiseert via het Petra-project stages in het buitenland voor de meisjes uit de Actie. De actie loopt momenteel onder de nieuwe titel *Een toekomst als vakvrouw. Iets voor jou?* Meisjes én jongens van 16 tot 21 jaar kunnen zo met een industrieel leercontract een opleiding van maximum twee jaar genieën. Ze werken deeltijds in een bedrijf en gaan de andere dagen naar een Centrum voor Deeltijds Onderwijs. *I.N.O.M. - Ilse Dielen - Lakenuweersstraat 21 - 1050 Brussel - t. 02-510 24 77*